

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO

Warszawa, dnia 21 listopada 2016 r.

Poz. 9862

UCHWAŁA NR 105/XIX/2016 RADY GMINY STAROŻREBY

z dnia 20 października 2016 r.

w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Starożreby na lata 2015 - 2018”

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz.U. z 2016 r., poz. 446 z późn.zm.) w związku z art. 87 ust 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity Dz. U. z 2014 r., poz. 1446 z późn. zm.) Rada Gminy Starożreby uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Starożreby na lata 2015-2018”, zaopiniowany pozytywnie przez Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, stanowiący załącznik nr 1 do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Starożreby.

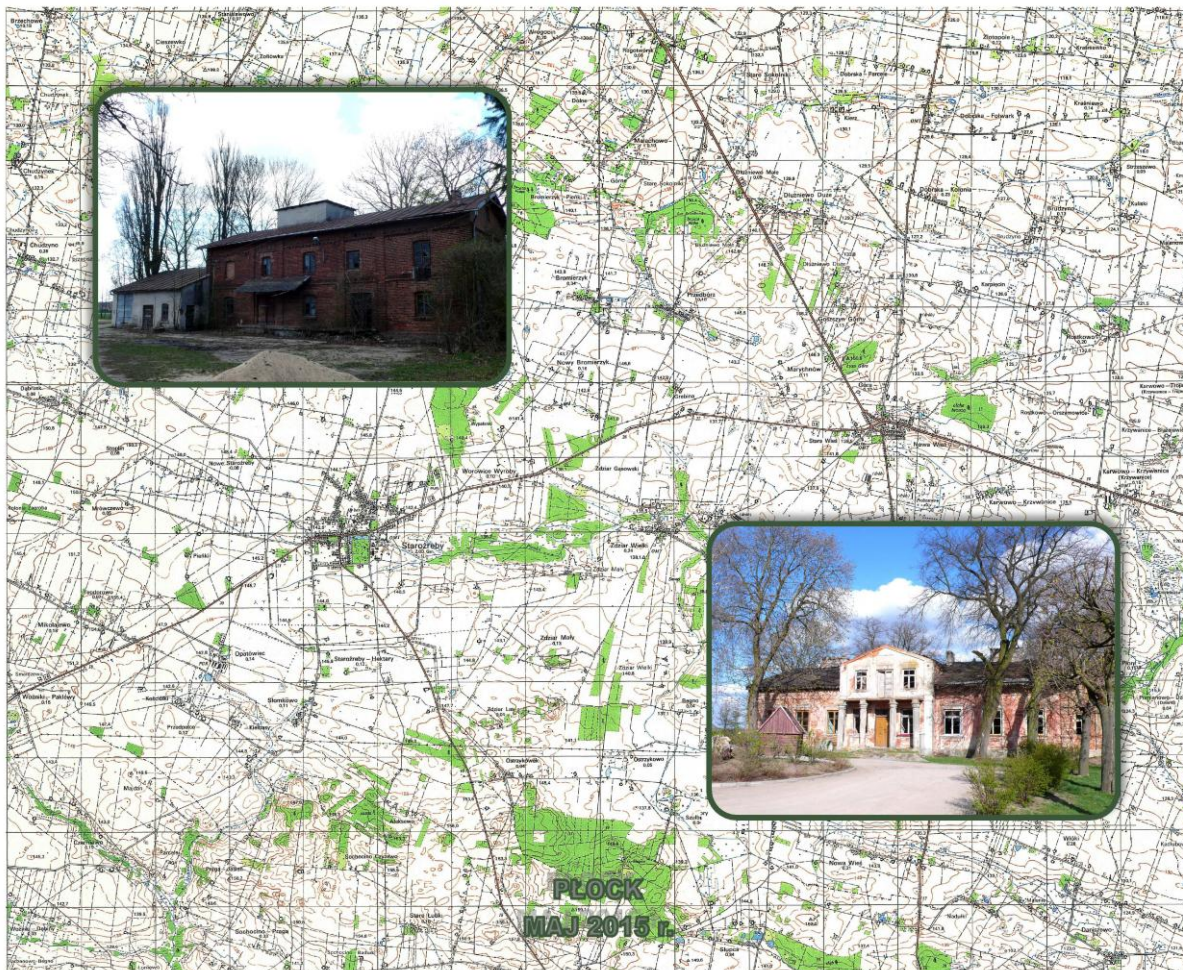
§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Mazowieckiego.

Przewodniczący Rady Gminy:
Andrzej Skierski

Załącznik do Uchwały Nr 105/XIX/2016
Rady Gminy Staroźreby
z dnia 20 października 2016 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY STAROŹREBY NA LATA 2015-2018

SPIS TREŚCI

1.	WSTĘP
2.	PODSTAWA PRAWNA I FORMALNA OPRACOWANIA
3.	UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE
4.	UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO
	4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami
	4.2. Powiązania z dokumentami strategicznymi opracowanymi na poziomie województwa i powiatu
5.	UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO
	5.1. Powiązania z dokumentami strategicznymi opracowanymi na poziomie gminy
	5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa kulturowego gminy
	5.2.1. Zarys historii obszaru gminy
	5.2.2. Środowisko kulturowe
	5.2.3. Zabytki nieruchome
	5.2.4. Układ ruralistyczny
	5.2.5. Zabytki ruchome
	5.2.6. Zabytki archeologiczne
	5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony
	5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków
6.	OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ
7.	ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE
	7.1. Priorytety, kierunki działań i zadania programu opieki nad zabytkami
8.	INSTRUMENTY REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI
9.	ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI
10.	ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI
11.	REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW
12.	BIBLIOGRAFIA
	Załącznik Nr 1. Wykaz zabytków nieruchomych
	Załącznik Nr 2. Wykaz stanowisk archeologicznych

1. WSTĘP.

Przedmiotem opracowania jest **Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla gminy Staroźreby na lata 2015-2018** zwany dalej Programem. Program sporządzony został na okres czterech lat, jednak określone w nim priorytety realizowane będą w dłuższej perspektywie.

Celem Programu jest określenie i realizacja zadań z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na terenie gminy Staroźreby, zmierzających do poprawy stanu zachowania środowiska kulturowego. Środowisko kulturowe gminy stanowi istotny czynnik kształtujący tożsamość lokalną, decyduje o atrakcyjności turystycznej gminy i wpływa na jej rozwój społeczno - gospodarczy.

Program służy podejmowaniu przez samorząd gminy planowych działań dotyczących inicjowania, wspierania, koordynowania prac związanych z ochroną zabytków oraz promowania i upowszechniania dziedzictwa kulturowego gminy.

Oczekiwanym efektem realizacji Programu będzie poprawa stanu środowiska kulturowego oraz wykorzystanie walorów historycznych dla rozwoju przedsiębiorczości oraz aktywny udział mieszkańców gminy w działaniach na rzecz zachowania i ochrony dziedzictwa kulturowego.

2. PODSTAWA PRAWNA I FORMALNA OPRACOWANIA.

Podstawą prawną opracowania niniejszego Programu jest Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r., Nr 162, poz.1568 z późn. zm.). Zgodnie z art. 87 pkt 1 w/w ustawy wójt gminy sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami. Program po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków przyjmuje rada gminy. Art. 87 pkt 2 w/w ustawy określa cele sporządzanego programu, są to w szczególności:

- *włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;*
- *uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;*
- *zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;*
- *wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;*
- *podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;*
- *określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;*
- *podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.*

Wójt gminy co 2 lata sporządza sprawozdanie z realizacji programu opieki nad zabytkami, które przedstawia radzie gminy.

Podstawą formalną niniejszego opracowania jest umowa z dnia 11 lutego 2015 r. zawarta pomiędzy Gminą Staroźreby a firmą Budowlane i Urbanistyczne Usługi Projektowe Alicja Pejta – Jaworska z siedzibą w Płocku.

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Obowiązujące uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w Polsce określone zostały w następujących aktach prawnych:

1. **Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej** (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 02 kwietnia 1997 r. uchwalona przez Zgromadzenie Narodowe w dniu 02 kwietnia 1997 r., przyjęta przez Naród w referendum konstytucyjnym w dniu 25 maja 1997 r., podpisana przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 16 lipca 1997 r. – Dz. U. z 1997 r. Nr 78 poz. 483)

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej określa ochronę zabytków jako obowiązek państwa i każdego obywatela. Obowiązki państwa określone zostały w :

- w art. 5, który stanowi „*Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju*”.
- w art. 6 ust. 1, który stanowi „*Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju*”.

Obowiązki obywatela określone zostały w art. 86, który mówi „*Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa*”.

2. **Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (tekst jednolity Dz. U. z 2014 r., poz. 1446)

Ustawa ta określa między innymi przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad zabytkami. W art. 3 definiuje wśród wielu innych, następujące użyte w ustawie określenia, które oznaczają:

- **zabytek** - *nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;*
- **zabytek archeologiczny** – *zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;*
- **historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny** – *przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;*

- **krajobraz kulturowy** – przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze.

W świetle przepisów art. 4 w/w ustawy ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) *zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;*
- 2) *zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;*
- 3) *udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;*
- 4) *przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;*
- 5) *kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;*
- 6) *uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.*

Opieka nad zabytkami sprawowana jest przez jego właściciela lub posiadacza i zgodnie z art. 5 ustawy polega w szczególności na zapewnieniu warunków:

- 1) *naukowego badania i dokumentowania zabytku;*
- 2) *prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;*
- 3) *zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;*
- 4) *korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;*
- 5) *popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.*

Ustawa precyzuje również w art. 6 przedmiot ochrony i opieki, której podlegają bez względu na stan zachowania:

- 1) *zabytki nieruchome będące, w szczególności krajobrazami kulturowymi, układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi, dziełami architektury i budownictwa, dziełami budownictwa obronnego, obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi, cementarzami, parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni, miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;*
- 2) *zabytki ruchome będące, w szczególności dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje, numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami, wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego, materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach, instrumentami muzycznymi, wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi, przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;*

- 3) *zabytki archeologiczne będące, w szczególności: pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyskami, kurhanami, relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.*

Ustawa określa również w art. 7 formy ochrony zabytków, którymi są:

- 1) *wpis do rejestru zabytków;*
- 2) *uznanie za pomnik historii;*
- 3) *utworzenie parku kulturowego;*
- 4) *ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.*

Zgodnie z cytowaną Ustawą ochrona zabytków należy do zadań i kompetencji organów administracji publicznej oraz właściciela lub posiadacza zabytku. Podział zadań i kompetencji wskazuje na prymat administracji państwowej, w której gestii pozostaje prowadzenie rejestru zabytków oraz wojewódzkiej ewidencji zabytków, wydawanie decyzji o wpisie i wykreśleniu z rejestru zabytków, uzgadnianie decyzji administracyjnych. Objęcie ochroną prawną najcenniejszych obszarów i obiektów zabytkowych poprzez uznanie za pomnik historii należy do wyłącznej kompetencji Prezydenta RP.

Samorząd gminny jako jednostka samorządu terytorialnego ma określone i przewidziane ustawą zadania do realizacji i kompetencje w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami, należą do nich:

- konieczność uwzględnienia ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju gminy, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy (art.18 i art.19),
- prowadzenie gminnej ewidencji zabytków (art.22 pkt 4),
- sporządzenie gminnego programu opieki nad zabytkami (art.87),
- możliwość utworzenia parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego (art.16).

Jednocześnie, jako właściciel zabytków ma również wskazane ustawą obowiązki. Wskazane one zostały w artykułach: 5, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 36, 71, 72 omawianej ustawy.

3. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r., poz. 594 z późn. zm.)

Ustawa między innymi określa zakres działania i zadania gminy. W art. 7 ust.1 pkt 9 stanowi: *„Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”.*

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zostały określone w:

- **Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach** (tekst jednolity Dz. U. z 2012 r. Nr 5, poz. 987),
- **Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach** (tekst jednolity Dz. U. z 2012 r., poz. 642 z późn.zm.).

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

- **Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach** (tekst jednolity Dz. U. z 2011 r. Nr 123, poz. 698 z późn. zm.).

Ponadto inne uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, znajdują się w wielu obowiązujących ustawach. Należą do nich:

- **Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym** (tekst jednolity Dz. U. z 2015 r., poz. 199 z późn. zm.),
- **Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane** (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r., poz. 1409 z późn. zm.),
- **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska** (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r., poz. 1235 z późn. zm.),
- **Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody** (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r., poz. 627 z późn. zm.),
- **Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami** (tekst jednolity Dz. U. z 2015 r., poz. 782),
- **Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej** (tekst jednolity Dz. U. z 2012 r., poz. 406),
- **Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie** (Dz. U. z 2010 r., Nr 234, poz. 1536 z późn. zm.).

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami określone zostały w następujących dokumentach sporządzanych na poziomie krajowym:

1. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020.
2. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030.
3. Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami.
4. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013 oraz Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020.
5. Narodowy Program Kultury Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Narodowego (wdrożeniowy do Strategii).

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 jest jednym z dokumentów strategicznych służących zarządzaniu rozwojem kraju. Działania w nim wskazane mają wspierać zaangażowanie obywatelskie, zachęcać do współpracy oraz wzmacniać kreatywność Polaków. Jako cel główny Strategia określa „**Wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno – gospodarczym Polski**”. Dla realizacji tego celu określone zostały cztery cele szczegółowe oraz przypisane im priorytety strategii i kierunki działań, między innymi:

Cel szczegółowy 4 - Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego, realizowany przez priorytety strategii:

4.1. Wzmocnienie roli kultury w budowaniu spójności społecznej

Kierunki działania:

4.1.1. Tworzenie warunków wzmacniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym.

W realizacji tego zadania kluczową rolę odgrywają przede wszystkim działania służące: wspieraniu rozwoju zasobów kultury, ułatwieniu dostępu do zasobów kultury, wspieraniu uczestnictwa w kulturze, wspieraniu wytwarzania nowych i reinterpretowania zasobów kultury oraz wzorów partycypacji w kulturze, zachowaniu i popularyzacji dziedzictwa niematerialnego.

4.1.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego i krajobrazu.

Ochrona dziedzictwa, jako ważnego zasobu kulturowego, wymaga zintegrowanego podejścia do zagadnienia krajobrazu kulturowego. O skuteczności zachowania dziedzictwa decyduje nie tylko forma ochrony, ale także funkcja użytkowa zabytkowych obiektów i ich otoczenia. Aktywizacja społeczności lokalnych wokół zintegrowanej ochrony zasobów kulturowych i środowiska przyrodniczego może prowadzić do wzmacniania więzi między mieszkańcami oraz zwiększania ich kreatywności i przedsiębiorczości.

4.2. Wzmocnienie znaczenia kultury w rozwoju społeczno-gospodarczym

Kierunki działania:

4.2.1. Rozwijanie współpracy między instytucjami kultury, oświaty, nauki i organizacjami społecznymi oraz podmiotami prywatnymi.

Dla zwiększenia udziału kultury w życiu społecznym, a także gospodarczym, nieodzowne jest wspieranie jej obecności w przestrzeniach publicznych. Instytucje kultury stanowią i współtworzą istotny zasób kulturowy.

4.2.2. Rozwój infrastruktury kultury i zwiększenie efektywności działania instytucji kultury i państwowych jednostek budżetowych działających w obszarze kultury.

Instytucje kultury dysponują znacznym zasobem dziedzictwa materialnego, a także odgrywają niezwykle istotną rolę w upowszechnianiu wartości kulturowych i aktywizowaniu zgromadzonych w kulturze potencjałów.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 wskazuje następujący cel strategiczny polityki przestrzennego zagospodarowania kraju:

„Efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie”.

Osiągnięcie tego celu musi się odbywać z zachowaniem spójności przyrodniczo-kulturowej służącej realizacji konstytucyjnej zasady zrównoważonego rozwoju. Dla realizacji celu

strategicznego wyznaczono sześć celów przestrzennego zagospodarowania kraju. Między innymi:

Cel 2 - Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów, dla którego ustalono kierunki działań, w tym:

2.2. Regionalna integracja funkcjonalna, wspomaganie rozprzestrzeniania się procesów rozwojowych na obszary poza głównymi miastami oraz budowanie potencjału dla specjalizacji terytorialnej

2.2.3. Integracja przestrzenna i funkcjonalna obszarów wiejskich

Polityka przestrzenna wobec obszarów wiejskich będzie zmierzać do uruchomienia istniejącego potencjału rozwojowego tych obszarów w celu zwiększenia ich konkurencyjności jako miejsca zamieszkania i pracy, wypoczynku oraz prowadzenia działalności gospodarczej i poprawy warunków życia mieszkańców. Dla harmonijnego rozwoju obszarów wiejskich niezbędna jest należyta ochrona i wykorzystanie dla celów rozwojowych ich potencjału przyrodniczego, krajobrazowego i kulturowego, poprawa jakości i dostępności usług publicznych, wzmacnianie społeczności lokalnych, tworzenie warunków do rozwoju działalności gospodarczej, co sprzyjać będzie powstawaniu źródeł dochodu poza rolnictwem. Zwiększy się atrakcyjność obszarów wiejskich jako miejsca do życia, wypoczynku i pracy.

Cel 4 - Kształtowania struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski.

Kierunki działań w zakresie planowania przestrzennego kraju powinny m.in. zapewnić zabezpieczenie możliwości dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego w oparciu o zachowane w dobrym stanie zasoby naturalne, kulturowe i lokalne walory środowiska, przy aktywnym udziale różnych podmiotów publicznych oraz społeczności lokalnych.

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014 – 2017 jest kluczowym instrumentem planowania politycznego w dziedzinie ochrony zabytków, który pozwala na ujednoczenie polityki konserwatorskiej w wymierzę ogólnokrajowym. Definiuje cele, kierunki działań i zadania związane z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami. Główny cel Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014 – 2017 to **„Wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków”**.

Dla realizacji celu głównego określone zostały następujące cele szczegółowe i kierunki działań:

Cel szczegółowy 1 : Wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce.

Kierunki Działania:

1. Porządkowanie rejestru zabytków nieruchomości (księgi rejestru A i B).

2. Przygotowanie ratyfikacji Konwencji UNESCO ds. ochrony dziedzictwa podwodnego.
3. Wypracowanie jednolitych standardów działania konserwatorskiego w odniesieniu do wybranych typów i kategorii zabytków nieruchomych.
4. Wzmocnienie instrumentów ochrony krajobrazu kulturowego.
5. Opracowanie diagnozy prawnej ochrony zabytków ruchomych.
6. Opracowanie kompleksowego raportu o stanie zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (księgi rejestru A i C).
7. Realizacja badań w ramach AZP na obszarach szczególnie istotnych ze względu na zagrożenie dla dziedzictwa archeologicznego.

Cel szczegółowy 2 : Wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków.

Kierunki Działań:

1. Zwiększenie efektywności zarządzania i ochrony zabytków poprzez wdrażanie infrastruktury informacji przestrzennej o zabytkach.
2. Wypracowanie standardów, pozwalających na lepszy przepływ informacji pomiędzy organami ochrony zabytków a społecznościami żyjącymi w otoczeniu zabytków objętych ochroną.
3. Podniesienie jakości procesów decyzyjnych w organach ochrony zabytków.
4. Merytoryczne wsparcie samorządu terytorialnego w ochronie zabytków.

Cel szczegółowy 3: Tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji.

Kierunki Działań:

1. Przygotowanie ratyfikacji Konwencji ramowej Rady Europy w sprawie znaczenia dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa, Faro 2005.
2. Wspieranie budowania świadomości społecznej funkcji dziedzictwa kulturowego jako podstawy kształtowania się tożsamości narodowej i społeczności lokalnych.
3. Promocja zasobu dziedzictwa za pośrednictwem internetu.
4. Zwiększenie dostępu do zasobu dziedzictwa i ułatwienie jego odbioru społecznego.

W ramach programu rządowego cele te będą realizowane przy pomocy projektów wiodących, finansowanych ze środków budżetu państwa, w części której dysponentem jest minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004–2013 oraz Uzupelnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004–2020 jest dokumentem, który ma służyć zarządzaniu strategicznemu, opartemu na długookresowej wizji rozwoju. Zakres Strategii został podporządkowany głównie regionom, jako podstawowym jednostkom podziału terytorialnego. Koncentracja działań w regionach wynika z przyjętej polityki państwa w tym zakresie, jak

również ogólnych tendencji europejskich postrzegających regiony jako najbardziej efektywne, docelowe miejsca oddziaływania wdrażanych polityk i programów.

Misją strategii jest: **„Zrównoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewnienie ciągłości tradycji i rozwoju regionów”**.

Realizacji misji służą: cele nadrzędne, cele pośrednie priorytetowe i uzupełniające, cele operacyjne i zadania. Określony w Narodowej Strategii Rozwoju Kultury cel nadrzędny **„Zrównoważenie rozwoju kultury w regionach”** realizowany będzie za pomocą 16 celów pośrednich uzupełniających, między innymi:

Cel pośredni uzupełniający 4. „Zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków”.

Cele uzupełniające realizowane będą w ramach pięciu obszarów priorytetowych, którym odpowiadają szczegółowo opisane w Narodowej Strategii Rozwoju Kultury Narodowe Programy Kultury:

Obszar Priorytetowy 2. Dziedzictwo Kulturowe, Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego”

Uszczegółowieniem i rozszerzeniem Narodowych Programów Kultury jest 11 programów operacyjnych Ministra Kultury, w tym:

9. Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego”. Realizowany jest w ramach między innymi priorytetu:

Priorytet 1. Rewaloryzacja zabytków ruchomych i nieruchomych

Podstawowym celem priorytetu jest poprawa stanu zachowania zabytków, zwiększanie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego, kompleksowa rewaloryzacja zabytków, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki, poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, wreszcie zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę.

Na rok 2015 Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego ogłosił **Program Operacyjny „Dziedzictwo Kulturowe”**, którego celem jest ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego w kraju i za granicą, wspieranie działalności muzeów oraz popularyzacja kultury ludowej. Program składa się z następujących priorytetów:

1. Ochrona zabytków
2. Wspieranie działań muzealnych
3. Kultura ludowa
4. Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą
5. Ochrona zabytków archeologicznych
6. Ochrona i cyfryzacja dziedzictwa kulturowego,
7. Miejsca Pamięci Narodowej

4.2 Powiązania z dokumentami strategicznymi opracowanymi na poziomie województwa i powiatu.

Strategiczne cele polityki województwa i powiatu w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami określone zostały w następujących dokumentach sporządzonych na poziomie wojewódzkim i powiatowym.

1. Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2030 Innowacyjne Mazowsze
2. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego
3. Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014 – 2020
4. Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2012 – 2015
5. Strategia Rozwoju Powiatu Płockiego na lata 2014 – 2020
6. Plan Rozwoju Lokalnego Powiatu Płockiego na lata 2004 – 2015

Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2030 Innowacyjne Mazowsze, zawiera długofalową wizję rozwoju regionu i społeczności Mazowsza. W Strategii nakreślono wizję rozwoju „Mazowsze to region spójny terytorialnie, konkurencyjny, innowacyjny z wysokim wzrostem gospodarczym i bardzo dobrymi warunkami życia jego mieszkańców”. Dążenia i aspiracje w urzeczywistnieniu nakreślonej wizji rozwoju regionu oddaje sformułowany cel główny: „Zmniejszenie dysproporcji w rozwoju w województwie mazowieckim, wzrost znaczenia obszaru metropolitalnego Warszawy w Europie” Jego uszczegółowieniem jest określony w Strategii priorytetowy cel strategiczny, trzy cele strategiczne oraz dwa ramowe cele strategiczne i określone dla nich obszary działań oraz kierunki działań i działania sformułowane m.in. dla obszarów wiejskich.

Jednym z ramowych celów strategicznych jest:

1. Wykorzystanie potencjału kultury i dziedzictwa kulturowego oraz walorów środowiska przyrodniczego dla rozwoju gospodarczego regionu i poprawy jakości życia

Dla obszarów wiejskich określono w ramach tego celu między innymi następujące kierunki działań i działania:

- **Wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego oraz potencjału dziedzictwa kulturowego do zwiększenia atrakcyjności turystycznej regionu:**
 - Poprawa atrakcyjności turystycznej regionu w oparciu o walory przyrodnicze
 - Wspieranie rozwoju turystyki kulturowej oraz tworzenia nowych produktów turystycznych
 - Ochrona spuścizny kulturowej regionu (materialnej i niematerialnej)
 - Rozwój systemu obsługi turystów (zaplecza turystycznego, informacji turystycznej)
- **Upowszechnianie kultury i twórczości:**
 - Rozwój zaplecza instytucjonalnego kultury i digitalizacja zasobów
 - Promowanie różnorodności kulturowej i artystycznej regionu
 - Wspieranie edukacji kulturalnej i artystycznej
- **Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego w działalności gospodarczej:**
 - Wspieranie przedsiębiorczości w obszarze kultury.

Działania w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego powinny sprzyjać poprawie atrakcyjności turystycznej regionu. Historyczne obiekty i zespoły zabytkowe wraz z otoczeniem oraz historyczne szlaki wodne powinny podlegać konserwacji, renowacji, a wybrane obiekty adaptacji na cele użyteczności publicznej. Ochroną należy objąć również układy przestrzenne. Istotnym elementem ochrony dziedzictwa powinno być tworzenie parków kulturowych, jak też inne formy ochrony krajobrazu kulturowego i wspierania skansenów. Tam, gdzie marki kulturowe oraz produkty turystyczne nie są dostatecznie widoczne, należy je tworzyć i promować w celu zwiększenia wiedzy o regionie oraz podniesienia jego atrakcyjności turystycznej.

W ramach upowszechniania wiedzy o regionie oraz promowania kultury i twórczości, wskazana jest cyfryzacja zasobów dziedzictwa kulturowego w celu ich standaryzacji i zwiększenia dostępności.

Elementem dziedzictwa kulturowego są tradycyjne wyroby kulinarne, w związku z tym powinna być dalej rozwijana Sieć Dziedzictwa Kulinarne Mazowsze. Należy podejmować działania mające na celu zwiększenie wkładu Mazowsza w Listę Produktów Tradycyjnych. Lokalne i regionalne tradycje, jak też działalność instytucji kultury należy wspierać i wykorzystywać – podobnie jak inne zasoby kulturowe – do podnoszenia atrakcyjności turystycznej.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego dla przyjętego modelu struktury funkcjonalno – przestrzennej oraz uwzględniając cele rozwoju wyrażone w strategii województwa, rozpisuje politykę przestrzenną na dziewięć polityk adresowanych do wybranych obszarów tematycznych i terytoriów. Jedną z tych polityk to:

„Zintegrowana polityka opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego i dóbr kultury współczesnej”, która obejmuje:

- *zarządzanie zasobami dziedzictwa, ochronę i eksponowanie przestrzennych świadectw dziedzictwa, zwłaszcza najbardziej wartościowych zespołów i obiektów służących identyfikacji i promocji przestrzeni kulturowej regionu;*
- *kształtowanie walorów krajobrazowych województwa oraz ochronę przestrzeni posiadających unikatowe lub specyficzne dla regionu walory krajobrazowe;*
- *zachowanie różnorodności kulturowej województwa, kształtowanie tożsamości regionalnej i historycznej oraz zapewnienie dostępności do zasobów dziedzictwa zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju.*

Polityka ta adresowana jest do obszaru całego województwa, a w układzie przestrzennym ma charakter pasmowy (pasma przyrodniczo-kulturowe). Pasma przyrodniczo-kulturowe obejmują charakterystyczne wieloprzestrzenne elementy krajobrazowe między innymi doliny rzek.

W zakresie polityki opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego i dóbr kultury współczesnej *Plan* ustala:

1. Zachowanie ciągłości dziedzictwa kulturowego regionu poprzez między innymi:

- *ochronę i przywracanie wartości dziedzictwa materialnego o wyrazistej tożsamości, w tym rewitalizację i rewaloryzację zdegradowanych obiektów i obszarów historycznych,*

a zwłaszcza architektury drewnianej, dworskiej, przemysłowej, obiektów budownictwa obronnego;

- ochronę zabytkowych układów przestrzennych kolejek wąskotorowych;
- ochronę regionalnego krajobrazu architektonicznego: rewitalizację wiejskiego dziedzictwa kulturowego (obszary osadnictwa olęderskiego, drobnoszlacheckiego), ochronę najcenniejszych obiektów „in situ”, rozwój skansenów;
- ochronę dziedzictwa archeologicznego,
- ochronę miejsc związanych z walkami narodowo – wyzwoleniczymi
- zachowanie różnorodności kulturowej regionu: pielęgnowanie tradycji i lokalnego folkloru w powiązaniu z zasobami dziedzictwa materialnego, identyfikację oraz rozwój tradycyjnych form działalności gospodarczej, upowszechnianie „ginących zawodów”, ochronę miejsc kultu religijnego;
- popularyzację i zwiększanie dostępności do zasobów dziedzictwa, w tym wprowadzanie nowych form zwiedzania zabytków, wykorzystanie nowych technologii (digitalizacja zasobów);

2. Umiejętne zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego poprzez między innymi:

- kształtowanie pasm przyrodniczo-kulturowych (pasm rzecznych: Wisły, (...)), wykorzystanie sieci miast historycznych oraz atrakcji krajobrazowo-architektonicznych dla wyznaczania szlaków turystyki kulturowej;
- kreowanie produktów turystyki kulturowej w oparciu o tradycje historyczne, w tym kultury i sztuki ludowej, tradycje ziemiańskie, tradycje rycerskie, religijne;
- tworzenie szlaków kulturowych wielkich artystów (znanych osobistości) Mazowsza np. malarzy, rzeźbiarzy, pisarzy;
- adaptację obiektów zabytkowych dla współczesnych funkcji kulturalnych, turystycznych i edukacyjnych;
- tworzenie płaszczyzn współpracy międzyregionalnej w zakresie zachowania i wykorzystania zasobów dziedzictwa kulturowego (tradycji historycznych, śladów osadnictwa, dziedzictwa kultury ludowej) dla rozwoju produktów turystyki kulturowej.

3. Kształtowanie tożsamości regionalnej i budowanie klimatu społecznej akceptacji dla ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego poprzez między innymi:

- stymulowanie partycypacji społecznej w podejmowaniu działań dotyczących zarządzania dziedzictwem kulturowym i służących ochronie obiektów zabytkowych oraz promowanie najlepszych przykładów takich działań;
- propagowanie korzyści płynących z dziedzictwa i krajobrazu kulturowego oraz zachowania typowych dla regionu form budownictwa tradycyjnego;
- wspieranie działalności stowarzyszeń działających w obszarze ochrony dziedzictwa kulturowego regionu.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014 – 2020 stanowi narzędzie realizacji polityki rozwoju prowadzonej przez Samorząd Województwa Mazowieckiego. Dokument uwzględnia cele tematyczne zdefiniowane przez Komisję Europejską oraz odpowiada na zidentyfikowane wyzwania regionu w zakresie stymulowania rozwoju społecznego i gospodarczego, w powiązaniu z celami nakreślonymi przez Strategię Europa 2020.

Jako cel główny określa: **Inteligentny, zrównoważony rozwój zwiększający spójność społeczną i terytorialną przy wykorzystaniu potencjału mazowieckiego rynku pracy.**

Cele strategiczne to:

- 1. Rozwój konkurencyjnej gospodarki regionu opartej na innowacyjności, przedsiębiorczości, chłonnym rynku pracy i zrównoważonych zasobach.**
- 2. Przeciwdziałanie dysproporcjom regionalnym prowadzące do zwiększenie chłonności regionalnego rynku pracy poprzez wyrównywanie dostępu do zatrudnienia, włączenie społeczne i edukację.**
- 3. Wsparcie działań wzmacniających zrównoważony rozwój środowiska na Mazowszu.**

Dla realizacji celów strategicznych wyznaczono osie priorytetowe działań, cele tematyczne, priorytety inwestycyjne i cele szczegółowe.

Oś Priorytetowa IV: Gospodarka przyjazna środowisku i społeczeństwu

Cel Tematyczny 6. Ochrona środowiska naturalnego i wspieranie efektywności wykorzystania zasobów

Priorytet inwestycyjny 6.3. Ochrona promocja i rozwój dziedzictwa kulturowego i naturalnego.

Określone dla nich cele szczegółowe to między innymi:

Ochrona, promocja i rozwój dziedzictwa kulturowego, w tym w szczególności:

- ✓ **ochrona, modernizacja i renowacja obiektów zabytkowych;**
- ✓ **rozwój zasobów kultury.**

Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2012 – 2015 określa główne obszary opieki nad zabytkami oraz wizję, cele, i kierunki działań oraz działania zmierzające do jego realizacji. Realizacja wizji województwa mazowieckiego – regionu o bogatym i różnorodnym dziedzictwie kulturowym, wyrazistej i opartej na tradycji tożsamości regionalnej wymaga podejmowania wielu działań, które zostały ujęte jako cel strategiczny:

„Zachowanie regionalnej przestrzeni kulturowej i kultywowanie tradycji jako podstawa budowania tożsamości kulturowej regionu i kształtowania postaw społecznych w sferze opieki nad zabytkami oraz wykorzystania dziedzictwa dla rozwoju regionu”.

Program określa cele operacyjne służące realizacji celu strategicznego oraz przyporządkowane im kierunki działań. Poniżej przedstawiono cele operacyjne i niektóre przypisane im kierunki działań:

Cel 1. Ochrona i zachowanie materialnego i niematerialnego dziedzictwa regionu

Kierunki działań, m.in.:

1.1. Ochrona i zachowanie wartości dziedzictwa materialnego,

- 1.3. Ochrona zabytków archeologicznych,
- 1.4. Ochrona, dokumentacja i popularyzacja zasobów o szczególnej wartości decydujących o specyfice regionu,
- 1.5. Ochrona i kształtowanie krajobrazów kulturowych zachowujących tożsamość kulturową i walory krajobrazowe, w tym komponowanych ciągów zieleni
- 1.6. Kształtowanie i ochrona przestrzeni historycznych miast i wsi
- 1.7. Rewitalizacja historycznych ośrodków życia kulturalnego
- 1.9. Popularyzacja i zwiększanie dostępności do zasobów dziedzictwa.

Cel 2. Kształtowanie tożsamości regionalnej

Kierunki działań, m.in.:

- 2.1. Utrwalanie i kształtowanie świadomości mieszkańców o historii i zasobach dziedzictwa kulturowego, w tym regionalnego i lokalnego oraz budowanie i pielęgnowanie wrażliwości na bogactwo przestrzeni kulturowej,
- 2.2. Kształtowanie regionalnej dumy w oparciu o zabytki architektury i budownictwa, krajobraz kulturowy, wydarzenia historyczne,
- 2.5. Promocja walorów kulturowych regionu.

Cel 3. Wzrost społecznej akceptacji dla ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego regionu

Cel 4. Efektywne zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego regionu oraz kreowanie pasm turystyczno – kulturowych

Kierunki działań, m.in.:

- 4.5. Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju lokalnego i regionalnego poprzez organizację wydarzeń kulturalno – historycznych, turystycznych i edukacyjnych,
- 4.6. Adaptacja obiektów zabytkowych dla współczesnych funkcji kulturalnych, turystycznych i edukacyjnych
- 4.7. Propagowanie korzyści płynących z wykorzystania dziedzictwa i krajobrazu kulturowego dla rozwoju regionalnego i lokalnego.

Strategia Rozwoju Powiatu Płockiego na lata 2014 – 2020 określa następującą wizję rozwoju Powiatu Płockiego: „Powiat Płocki to bezpieczna Mała Ojczyzna, w której chcemy żyć, pracować i wypoczywać”. Realizacji tej wizji ma służyć cel nadrzędny „Wielofunkcyjny rozwój powiatu w oparciu o zasoby naturalne” i cele operacyjne pogrupowane w wiązki tematyczne:

1. **Klimat dla biznesu,**
2. **Bezpieczeństwo,**
3. **Mała ojczyzna.**

Strategia zakłada główne kierunki działań i osi współpracy w zakresie priorytetów rozwojowych, za które w dokumencie uznano tworzenie klimatu dla biznesu, działania na rzecz szeroko rozumianego bezpieczeństwa i wzmacnianie tożsamości lokalnej.

Plan Rozwoju Lokalnego Powiatu Płockiego na lata 2004 – 2015, który ma być realizowany między innymi w następujących obszarach:

A. Wielofunkcyjny rozwój terenów wiejskich,

który obejmuje między innymi.

1. Rozwój turystyki i rekreacji,

dla którego określono następujące rozwiązania:

- Tworzenie warunków dla rozwoju turystyki
- Podniesienie poziomu usług turystyczno – wypoczynkowych i atrakcyjności oferty turystycznej
- Promocja walorów turystyczno – krajobrazowych powiatu

C. Poprawa stanu środowiska przyrodniczego i ochrona jego zasobów,

dla którego Program przewiduje działania w zakresie, między innymi:

- Ochrony zasobów środowiska przyrodniczego i krajobrazu.
- Racjonalnego gospodarowania środowiskiem.

5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1. Powiązania z dokumentami strategicznymi opracowanymi na poziomie gminy

W gminie Staroźreby brak dokumentów strategicznych, które określałyby uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego.

5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa kulturowego gminy

5.2.1 Zarys historii obszaru gminy

Obecnie gmina Staroźreby położona jest w centrum regionu okolonego dolinami Skrwy, Wkry i Wisły; przynależy do powiatu płockiego w województwie mazowieckim.

Ślady obecności osadnictwa na terenach obejmujących dzisiejszą gminę Staroźreby sięgają do epok pradziejowych. Z okresu neolitu pochodzą ślady osadnictwa znajdujące się na terenach następujących miejscowości: Bromierz, Przedbórz, Bromierz Nowy, Bromierzyk, Mikołajewo, Worowice Wyroby i Zdziar-Łapki. Różnorodność znalezisk archeologicznych pochodzących z wielu epok i kultur dowodzi bogatej historii terenów miejscowości Staroźreby i okolic oraz jest świadectwem ciągłości osadnictwa od pierwszych wzmianek i śladów na jej temat.

Warto zaznaczyć skąd sama nazwa miejscowości Staroźreby, prawdopodobnie powstała ona z dwóch członów „stary” oraz „żreb” co oznaczało łąn ziemi, miarę roli; nazwę odczytywać można zatem jako kawałek ziemi wyznaczony pierwszym osadnikiem. Wiadomo, że miejscowość Staroźreby istniała już w okresie piastowskim jako wieś książęca. W 1398 roku zakupił ją Stanisław Grad od księcia Ziemowita. Nowy właściciel wybudował kościół, a w 1402 roku ówczesny biskup płocki powołał w Staroźrebach parafię. W XVII wieku, a dokładniej we wrześniu 1654 roku we wsi Staroźreby przebywał

przez dwa tygodnie król Władysław IV. Spędzał czas głównie na polowaniach w tutejszych lasach. Wówczas miejscowość należała do rodziny Krasińskich (właściciele od 1580 roku do około 1780 roku), byli oni zajęci polityką i zarządzaniem majątkiem rozdzielali pomiędzy rządców, ekonomów lub dzierżawców, w wyniku takiego podziału, wieś trochę podupadła. W 1724 roku dodatkowo niemal całą wieś zniszczył wielki pożar, oszczędzając kościół. W drugiej połowie XVIII wieku Staroźreby były w posiadaniu Stanisława Mogilnickiego, jednak już w 1783 roku miejscowość zakupił Onufry Bromirski (właściciel połowy Sierpca, starosta płoński i plocki). Nowy właściciel wznosił murowany kościół, którego budowa zakończyła się w pierwszej połowie XIX wieku. Następnie Staroźreby przeszły w posiadanie rodziny Góreckich, a od 1912 roku były własnością Karola Stadnickiego. Na terenie gminy Staroźreby w 1920 roku rozegrała się kilkudniowa potyczka z bolszewikami, która mogła mieć wpływ na wycofanie się wojsk nieprzyjaciela z Płocka. Okres dwudziestolecia międzywojennego to czas aktywnego rozwoju gminy. Dobre zaplecze zawodowe i wyposażenie gospodarstw pozwalało na postęp w dziedzinach upraw i hodowli. Gmina miała również wiele terenów sadowniczych, z których czerpała zyski. Ważnym wydarzeniem był przyjazd prezydenta Ignacego Mościckiego, którego hucznie powitała społeczność w miejscowościach Góra i Staroźreby. Z pewnością, jak na innych terenach, elementem który znacznie wstrzymał rozwój gminy Staroźreby był wybuch drugiej wojny światowej. Jednak wówczas gmina stała się jednym z ważniejszych ośrodków działań konspiracyjnych. Było tutaj miejsce zarówno dla pracy partyjnej, jak i działalności bojowej. Niestety jak wszędzie wojna przyniosła także tutaj wiele strat w ludziach. Na terenie gminy Staroźreby w 1940 roku powstał Ośrodek Związku Walki Zbrojnej, który skupiał 76 osób. Z pewnością położenie Staroźreb między takimi ośrodkami jak Płock, Płońsk, a dalej Warszawą miało znaczenie strategiczne i miejscowość stanowiła i nadal stanowi punkt łączności pomiędzy nimi. Uchwała gminy z dnia 18 czerwca 1998 roku ustanowiła herb gminy Staroźreby. Składa się na niego tarcza zaokrąglona u dołu, na której łan ziemi jest zaznaczony kolorem zielonym, natomiast tło kolorem żółtym. Na zielonej części umieszczono neogotycką bramę pałacu w Staroźrebach, a nad nią Księżęcą Koronę (symbol władania tymi terenami przez księcia Ziemowita IV), całość otacza 6 drzew i 5 pniaków (daje to po zsumowaniu 11 jako symbol przynależności Staroźreb do parafii Zagroba, która powstała w XI wieku).

5.2.2 Środowisko kulturowe

Środowisko kulturowe to przestrzeń przeobrażona, w której widoczne są skutki działalności ludzkiej o walorach kulturowych. Stanowi łączne dzieło przyrody i człowieka, odzwierciedla rozwój społeczeństwa i terenów osiedleńczych, kształtowanych z uwzględnieniem uwarunkowań społecznych, ekonomicznych oraz wynikających z naturalnego otoczenia.

Na terenie gminy Staroźreby cenne walory środowiska kulturowego powiązane są głównie z zespołami pałacowo – parkowymi i dworsko-parkowymi oraz zespołami kościelnymi i ich otoczeniem. Jego elementami są:

- Historyczny układ ruralistyczny obejmujący przestrzenne założenie wiejskie część miejscowości Staroźreby, podlegający ochronie.
- Zachowane w dobrym stanie krajobrazy z cennymi zespołami kościelnymi w Staroźrebach i Nowej Górze. Elementy składowe tych zespołów: kościoły, dzwonnice i ich najbliższe otoczenie ze starymi drzewami, są dobrze zachowane i świadczą o historycznym rodowodzie miejscowości.
- Zespół pałacowo – parkowy w Staroźrebach.
- Zespoły dworsko – parkowe w Bromierzu, Bromierzyku i Nowej Górze.
- Młyny i wiatraki wraz z ich otoczeniem.

5.2.3 Zabytki nieruchome

O bogatej historii gminy Staroźreby świadczą liczne przykłady zabytkowych obiektów znajdujących się na jej terenie. Są one ważne nie tylko pod względem historycznym, ale również kulturowym, społecznym i artystycznym.

Na terenie gminy Staroźreby najliczniejszą grupę zabytków nieruchomych stanowią **pozostałości założeń dworskich**.

Dwór murowany w Bromierzu powstał w latach 1914 - 1918 w miejscu XIX - wiecznego dworku. Wzniesiony został w stylu barokowo – klasycystycznym na planie wydłużonego prostokąta z dachem typu mansardowego, krytym blachą z częściowo użytkowym poddaszem. W elewacji frontowej znajduje się wejście główne z tarasu murowanego, na który prowadzą pięciostopniowe schody. Obecnie obiekt stanowi własność prywatną, jest po gruntownym remoncie, zachowany w bardzo dobrym stanie.

Dwór murowany w Bromierzyku powstał prawdopodobnie w końcu XIX w. z neogotyckimi elementami dekoracyjnymi. Część północna budynku jest dwukondygnacyjna, z głównym wejściem w formie ryzalitu od strony wschodniej, przekryta stropodachem. Znacznie mniejsza część południowa, parterowa przekryta jest dachem dwuspadowym. W skład tego założenia dworskiego wchodzi również obecny **spichlerz**, dawny młyn parowy. Jest to budynek wzniesiony na początku XX wieku dla właścicieli folwarku Bromierzyk. Wybudowany na planie wydłużonego prostokąta jako budynek murowany z cegły, 4-kondygnacyjny z dachem dwuspadowym. Usytuowany jest w południowo – wschodniej części zespołu dworskiego. Po 1945 r. obiekt został własnością państwową i prawdopodobnie w tym okresie został przebudowany na spichlerz.

Ilustracja 1. Dwór murowany w Bromierzyku

Ilustracja 2. Spichlerz w Bromierzyku

Dwór murowany w Nowej Górze wzniesiony w stylu eklektycznym w 1880 r.. Po II wojnie światowej do 1963 r. mieściła się w nim szkoła podstawowa, następnie przedszkole, biblioteka publiczna i mieszkania nauczycieli. Obecnie dwór jest opuszczony i w bardzo złym stanie technicznym. Usytuowany jest w centrum wsi, w zachodniej części niewielkiego parku krajobrazowego. Budynek jest parterowy, częściowo podpiwniczony, z mieszkalnym poddaszem i kryty dachem dwuspadowym. Zbudowany został na planie wydłużonego prostokąta, 9-osiowy z trójosiowymi ryzalitami w osiach elewacji frontowej i tylnej. Posiada dwutraktowy układ wnętrza z sienią i salonem na osi, elewacje na niewysokim cokole z szerokim gzymsem kordonowym i podokapową dekoracją drewnianą o charakterze ludowym.

Ilustracja 3. Dwór murowany w Nowej Górze

Ilustracja 4. Dwór murowany w Nowej Górze

Brama wjazdowa zespołu pałacowego w Staroźrebach wzniesiona w 1912 r. w stylu neogotyckim. Usytuowana jest w północno – wschodniej części założenia parkowego. Wybudowana z cegły i otynkowana, w formie portyku, wsparta na czterech filarach, trójprzelotowa. W osi środkowej znajduje się przejazd bramowy, natomiast po bokach furtki.

Ilustracja 5. Brama wjazdowa - obecnie

Ilustracja 6. Brama wjazdowa

Lamus w założeniu pałacowym w Staroźrebach był budynkiem drewnianym, parterowym, krytym dachówką, wzniesionym na planie sześciokąta. Usytuowany był w sąsiedztwie pałacu, po jego południowo - wschodniej stronie. Został rozebrany po roku 1993.

Pierwsze zabudowania na terenie dzisiejszego **pałacu murowanego w Staroźrebach** powstały w III ćw. XVI w., w typie willi włoskiej, prawdopodobnie był to jedyny tego rodzaju obiekt na Mazowszu. Był to budynek dwukondygnacyjny, jednotraktowy. W latach 1580 - 1769 był własnością rodziny Krasińskich, którzy wzbogacili bryłę obiektu o galerię lub aneks oraz przebudowali elewację. Następnie majątek został sprzedany Onufremu Bromirskiemu, który przebudował go w latach 1802-1807 wg projektu Hilarego Szpilowskiego. Nadał pałacowi formę klasycystycznej rezydencji szlacheckiej – poszerzył obiekt w kierunku wschodnim, nadbudował piętro, dobudował ryzality i portyk oraz nadał nowy wygląd elewacjom. W latach 1891 i 1902 na piętrze pałacu wykonane zostały polichromie autorstwa Władysława Bończa - Rutkowskiego. W 1912 roku nastąpiła przebudowa elewacji pałacu wraz z dobudowaniem do elewacji ogrodowej tarasu – balkonu. Do wybuchu II wojny światowej właścicielem majątku był hrabia Stadnicki. W czasie wojny majątek przejęli Niemcy a po jej zakończeniu przeszedł on na własność Skarbu Państwa. Obecnie obiekt stanowi własność prywatną. Obecnie istniejący budynek to obiekt dwukondygnacyjny, częściowo podpiwniczony, wymurowany z cegły i otynkowany. Wzniesiony został na planie wydłużonego prostokąta z ryzalitem w osiach elewacji frontowej i ogrodowej. Ryzalit w elewacji frontowej przedłużony jest czterokolumnowym portykiem, natomiast ryzalit w elewacji ogrodowej został zamknięty trójbocznie, w którym na wysokości parteru rozbudowano balkon – taras. Bryła pałacu zwieńczona jest dachem czterospadowym, portyki kryte są dachami dwuspadowymi z kalenicami ustawionymi prostopadle do kalenicy dachu części głównej. Budynek usytuowany jest w centrum miejscowości Staroźreby, na terenie parku w stylu klasycystycznym.

**Ilustracja 7. Pałac murowany
w Starożrebach**

**Ilustracja 8. Pałac murowany
w Starożrebach**

Założenia dworskie w Bromierzu, Bromierzyku, Nowej Górze i Starożrebach stanowią elementy zespołów dworsko-parkowych z zachowanymi **założeniami parkowymi**.

Park w Bromierzu powstał w II poł. XIX w. i na początku XX w.. Zajmuje powierzchnię 4,25 ha. Aleja dojazdowa z jednostronnym zadrzewieniem kasztanowcami prowadziła na dziedziniec wjazdowy znajdujący się przed zachodnią elewacją dworu. Dziedziniec wjazdowy tworzył trawnik z niską zielenią ozdobną i pojedynczymi drzewami na zewnętrznym obrzeżu drogi okalającej trawnik. W centralnej części parku usytuowany został duży staw o nieregularnym zarysie brzegów. Zadrzewienie jego brzegów stanowiły grupy drzew z dominantą lipy i olszy oraz pojedyncze drzewa takie jak kasztanowce i wierzby. Drugi mniejszy staw zlokalizowano w części północnej. Układ komunikacyjny na terenie parku tworzyły alejki spacerowe prowadzące do stawów i nad ich brzegami. Park posiada mało zróżnicowany drzewostan, występują gatunki liściaste jak olsza czarna, kasztanowiec biały i brzoza brodawkowata oraz robinia akacyjowa, wierzba biała i sporadycznie dąb szypułkowy i topola. Wśród gatunków iglastych występuje modrzew europejski i świerk pospolity.

Ilustracja 9. Park w Bromierzu

Ilustracja 10. Park w Bromierzu

Park w Bromierzyku powstał na przełomie XIX i XX w. jako park krajobrazowy. Zajmuje powierzchnię 4,4 ha. Na terenie parku oraz w jego bezpośrednim sąsiedztwie i na terenie wsi brak jest zbiorników wodnych. Park w pierwotnej wersji miał kształt pięciokąta. Z czytelnego układu pozostała jedynie gruntowa droga dojazdowa do dworu leżąca na przedłużeniu drogi prowadzącej z miejscowości Bromierzyk Nowy. Układ pozostałych alei jest mocno zniekształcony i mało czytelny. Park posiada mało zróżnicowany drzewostan, przeważają gatunki liściaste głównie: lipa drobnolistna, brzoza brodawkowata oraz jesion wyniosły. Wśród gatunków iglastych występuje głównie świerk pospolity.

Ilustracja 11. Park w Bromierzyku

Ilustracja 12. Park w Bromierzyku

Park w Nowej Górze powstał na początku XIX w. i zajmował powierzchnię 1,3 ha. Obecnie jest to niewielki park krajobrazowy, zachowany w stanie szczątkowym z uwagi na późniejszą lokalizację na jego terenie budynku ośrodka zdrowia, szkoły oraz boiska szkolnego. Usytuowany jest bezpośrednio przy drodze krajowej nr 10, po jej południowej stronie. Podjazd główny znajduje się po stronie wschodniej dworu, natomiast założenie o charakterze parkowo- użytkowym po przeciwnej stronie budynku. Kompozycja najbliższego otoczenia dworu wiązała się z główną osią budynku. Osiowość tego założenia podkreślają lipy symetrycznie rozmieszczone po obu stronach elewacji parkowej - wschodniej i gazon na osi po stronie elewacji frontowej – zachodniej. Park

Ilustracja 13. Park w Nowej Górze

posiada mało zróżnicowany drzewostan, przeważają gatunki liściaste głównie: brzoza brodawkowata, robinia akacjowa, klon pospolity oraz lipa drobnolistna, kasztanowiec biały, jesion wyniosły i topole. Wśród gatunków iglastych występuje głównie świerk pospolity.

Park w Staroźrebach powstał prawdopodobnie już w XVII w., jednak uległ przekomponowaniu na początku XIX w. zajmuje powierzchnię 9,0 ha w tym 1,1 ha zajmują stawy. Założony został w stylu klasycystycznym. Głównym akcentem kompozycyjnym parku były dwie osie widokowe. Pierwsza biegnie od południowej elewacji pałacu w kierunku małego stawu zlokalizowanego w części południowej parku, druga zaś od elewacji północnej pałacu w kierunku dużego stawu usytuowanego w północnej części parku. Kompozycję parku podkreśla aleja grabowa zakończona półkoliście, posadzona symetrycznie w stosunku do pałacu, po jego południowej stronie. Wzdłuż wschodniej granicy parku znajduje się aleja wjazdowa do której prowadzi zabytkowa brama wjazdowa od strony północno – wschodniego narożnika parku. Aleja biegnąca wzdłuż wschodniej granicy parku rozgałęzia się na wysokości pałacu i przechodzi w aleję prowadzącą przed elewację północną z głównym wejściem do budynku. Park posiada dość zróżnicowany drzewostan, przeważają gatunki liściaste głównie: grab pospolity, klon ostrolistny, jesion wyniosły, kasztanowiec, brzoza brodawkowata, lipa drobnolistna, olcha szara, topola i wiąz. Wśród gatunków iglastych występuje głównie świerk pospolity i srebrny oraz sosna wejmutka.

Ponadto na terenie gminy znajdują się również **parki w Opatówcu i Piączyńcu** założone w XIX w. parki te nie posiadają dokumentacji ewidencyjnej.

Dość licznie reprezentowane na terenie gminy są zabytkowe **obiekty sakralne**, do których zaliczyć należy kościoły i dzwonnice. Na terenie gminy znajdują się 4 obiekty zabytkowe o charakterze sakralnym, w tym 2 kościoły parafialne:

- p.w. św. Jakuba Apostoła w Nowej Górze,
- p.w. śś. Aniołów Stróżów w Staroźrebach

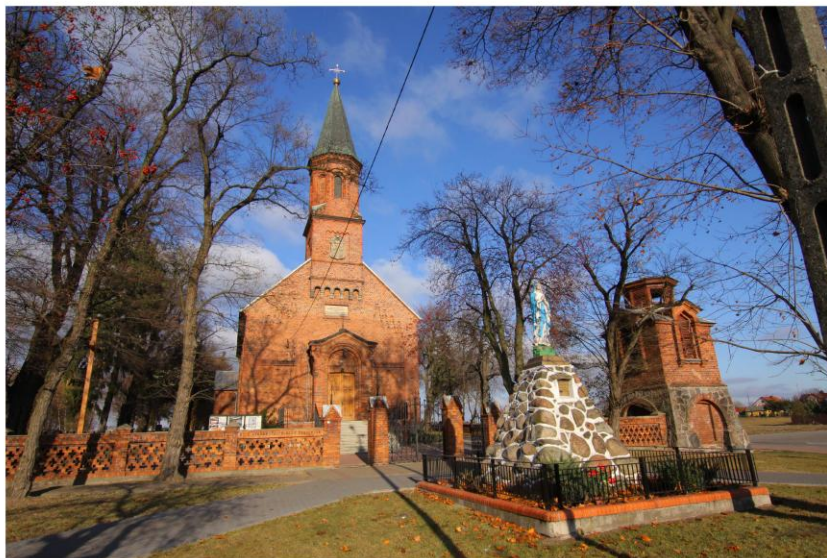
z przynależnymi do nich dzwonicami.

Kościół parafialny p.w. św. Jakuba Apostoła w Nowej Górze (parafia pod tym samym wezwaniem) został zbudowany w 1839 roku prawdopodobnie z wykorzystaniem starszego budulca z poprzedniego kościoła. Jego pierwsza restauracja odbyła się w 1894 roku a w 1955 roku i w latach 1965 – 1966 zostały przeprowadzone bieżące prace remontowe. Kościół położony jest na terenie zadrzewionego terenu zespołu kościelnego, w centrum miejscowości, po północnej stronie drogi krajowej nr 10. Drewniany kościół o konstrukcji zrębowej jest świątynia orientowaną, wzniesioną na otynkowanej podmurówce. Kościół zbudowany jest na planie wydłużonego prostokąta, główny korpus przykryty został dachem dwuspadowym, kaplica i dawna kruchta dachem pulpitowym a zakrystia wielospadowym. W połowie długości korpusu kościoła, na kalenicy wznosi się ośmioboczna sygnaturka z cebulastym hełmem blaszanym.

Dzwonnica w Nowej Górze (przy kościele parafialnym p.w. św. Jakuba Apostoła) została wzniesiona w końcu XIX w. prawdopodobnie razem z ogrodzeniem zespołu kościelnego. Usytuowana została w jego północnej części, wzdłuż osi wschód – zachód, wkomponowana w murowane z kamienia polnego ogrodzenie cmentarza przykościelnego. Dzwonnica wymurowana jest z nieotynkowanej cegły, w formie portyku na który składają się cztery filary połączone u góry trzema ostrołukowymi arkadami (z czego środkowa jest najszersza i najwyższa). Całość zwieńczona jest dwuspadowym daszkiem.

Kościół parafialny p.w. śś. Aniołów Stróżów w Staroźrebach (parafia p.w. św. Onufrego) wzniesiony został w stylu neogotyckim, w latach 1855 – 1858 z fundacji Anieli z Porczyńskich Bromirskiej wg projektu architekta Józefa Górskiego. Po zakończeniu budowy wzniesiono wieżę zaprojektowaną przez architekta Wojciecha Bobińskiego. Świątynia była restaurowana w latach 1915 -1916 i w 1924 roku, jednak w czasie II wojny światowej (służyła jako magazyn) została poważnie uszkodzona i w czasach powojennych wyremontowana. Kościół położony w północnej części miejscowości wzdłuż osi północ – południe na terenie zadrzewionego zespołu kościelnego. Kościół wymurowany jest z nieotynkowanej cegły, na planie prostokąta w typie halowym, przykryty dachem dwuspadowym. Na osi centralnej, w fasadzie wzniesiono czworoboczną wieżę przechodzącą w ośmiobok zwieńczoną hełmem ostrosłupowym. W 1924 roku ściany wnętrza zostały ozdobione architektoniczną polichromią wykonaną przez Władysława Drapiewskiego.

Dzwonnica w Staroźrebach przy kościele parafialnym p.w. śśw. Aniołów Stróżów została wzniesiona w końcu XIX w. w stylu eklektycznym. Usytuowana jest w południowo – wschodnim narożniku i wkomponowana w murowane ogrodzenie cmentarza przykościelnego. Dzwonnica wymurowana jest z nieotynkowanej cegły, na planie kwadratu. Wejście do dzwonnicy znajduje się od strony zachodniej i północnej.

Ilustracja 14. Kościół i dzwonnica w Staroźrebach

Do zabytków objętych ochroną należą również **cmentarze**, które są nieodzowną częścią funkcjonowania każdego społeczeństwa. Poszanowanie dla zmarłych i pamięć o nich na stałe wpisała się do tradycji terenów Polski, a miejsca pochówków stanowią nierozzerwalną część krajobrazu kulturowego. Na terenie gminy znajdują się 3 cmentarze, są to:

- cmentarz grzebalny rzymsko-katolicki w Nowej Górze,
- cmentarz przykościelny przy kościele parafialnym p.w. św. Jakuba Apostoła w Nowej Górze,
- teren w obrębie muru cmentarnego przy kościele parafialnym p.w. śś. Aniołów Stróżów.

Cmentarz grzebalny rzymsko-katolicki w Nowej Górze, założony został prawdopodobnie w 1839 roku. Zajmuje on powierzchnię 1,6 ha. Położony jest na południu miejscowości, po zachodniej stronie drogi prowadzącej z Góry do Bulkowa. Został zaprojektowany w kształcie prostokąta z dwoma prostopadłymi do bramy alejkami i trzema przecinającymi je alejkami poprzecznymi. Całość układu jest czytelna. Najstarszy istniejący nagrobek Franciszka Żochowskiego pochodzi z 1848 roku.

Cmentarz przykościelny przy kościele parafialnym p.w. św. Jakuba Apostoła w Nowej Górze, został zaprojektowany w kształcie nieregularnego ośmioboku. Obejmuje on teren pomiędzy kościołem a murem z cegły ogrodzeniem. Obecnie cmentarz jest nieczynny, brak na nim widocznych śladów miejsc pochówku. Drzewostan usytuowany wzdłuż ogrodzenia zachował się w stanie bardzo dobrym.

Teren w obrębie muru cmentarnego przy kościele parafialnym p.w. śś. Aniołów Stróżów w Starożrebach, zajmuje on powierzchnię 2,5 ha. Teren usytuowany w północnej części miejscowości na północ od kościoła. Założony w II ćw. XIX w. Najstarszy istniejący nagrobek Michasia Kocięskiego pochodzi z 1883 roku. Cmentarz ma kształt regularny, zbliżony do prostokąta o czytelnym układzie alejek oraz dobrze zachowanej zieleni.

Wśród obiektów zabytkowych znajdują się także **młyny i wiatraki**.

Młyn wodny – drewniany w Bylinie, wzniesiony został na początku XX w. nad rzeką Płonką.

Młyn murowany w Starożrebach przy placu Bojowników nr 1, wybudowany w 1938 roku w centrum miejscowości, obecnie połączony jest z domem mieszkalnym.

Młyn parowy – murowany w Starożrebach-Kolonia nr 5, powstał w 1918 roku, wzniesiony na osi północ – południe z nietynkowanej cegły, jako budynek dwukondygnacyjny przykryty dachem dwuspadowym. Obecnie jest to budynek opuszczony z nieogrodzonym terenem.

Wiatrak – obecnie młyn elektryczny w Przedpełcach, wzniesiony jako budynek drewniano – murowany w 1929 roku, następnie przebudowany na młyn elektryczny. W 1995 roku część drewniana uległa całkowitemu spaleni, następnie została odbudowana jako murowana. Obiekt uległ znacznym przekształceniom i rozbudowie. Obecnie pełni on swoją pierwotną funkcję.

Wiatrak – obecnie młyn elektryczny w Rogowie, jest to budynek drewniany wybudowany na początku XX w.. W 1936 roku został on przeniesiony z Bulkowa do Rogowa a następnie przebudowany na młyn elektryczny. Obecnie jest on nieużytkowany.

Wiatrak drewniany w Staroźrebach przy ulicy Wiatracznej nr 8, wybudowany jako drewniany jako wiatrak typu koźlak w 1927 roku, następnie przebudowany na młyn elektryczny w 1995 r. Użytkowany był do roku 2003, zachowany jest w bardzo dobrym stanie z pełnym wyposażeniem wewnętrznym.

Ilustracja 15. Młyn wodny w Bylinie

Ilustracja 16. Wiatrak drewniany
w Staroźrebach

Wśród innych obiektów zabytkowych znajduje się **dom mieszkalny – dawny zajazd w Staroźrebach przy ulicy Płockiej 47**. Wzniesiony został w I połowie XIX w. jako budynek parterowy z piętrowym ryzalitem od strony elewacji frontowej, podpiwniczony, murowany z cegły tynkowanej, posadowiony na fundamentach z łamanego kamienia polnego. Zajazd położony jest w centrum miejscowości po północnej stronie drogi wojewódzkiej nr 567, z elewacją frontową od strony południowej. Budynek przykryty jest dachem dwuspadowym.

Ilustracja 17. Dom mieszkalny – dawny zajazd
w Staroźrebach

5.2.4 Układ ruralistyczny - Staroźreby.

Cennym założeniem przestrzennym na terenie gminy jest układ ruralistyczny w Staroźrebach. Został on zaplanowany prawdopodobnie na początku XIX w. przez architekta Hilarego Szpilowskiego, który projektował wówczas przebudowę rezydencji willowej na pałac klasycystyczny dla Onufrego Bromirskiego. Zakładał on zaprojektowanie i ukształtowanie krajobrazu miejscowości za pomocą otwartych terenów i wkomponowanej w nie zabudowy kubaturowej. Charakteryzuje się on dość rozległym obszarowo układem przestrzennym. Obejmuje teren zespołu pałacowo – parkowego, dalej biegnie w kierunku północnym dzisiejszymi ulicami Wieczorka i Szkolną i kończy się terenem zespołu kościelnego p.w. śś. Aniołów Stróżów wraz z przyległym cmentarzem. Układ posiada wykształcony ośrodek lokacyjny w postaci wydłużonego rynku (obecnie Plac Bojowników). Prawdopodobnie zabudowa rynku była zwarta, jednokondygnacyjna, ustawiona kalenicowo.

Obecnie układ między zespołem pałacowo – parkowym a pozostałym terenem rozdziela droga wojewódzka nr 567.

5.2.5 Zabytki ruchome

Na terenie gminy Staroźreby znajdują się liczne zabytki ruchome wpisane do wojewódzkiej ewidencji zabytków województwa mazowieckiego. Są to elementy wystroju i wyposażenia wnętrza zabytkowego kościoła parafialnego p.w. śś. Aniołów Stróżów w Staroźrebach, takie jak:

- kartusz herbu na wieży kościoła,
- tablica fundacyjna kościoła,
- epitafia i tablice pamiątkowe,
- ołtarz główny i ołtarze boczne,
- chrzcielnica,
- tabernakulum i szafka tabernakulum,
- obrazy,
- krucyfiksy, krzyż ołtarzowy, relikwiarz, pektorał,
- monstrancja, kielich mszalny, puszki mszalne,
- ornat.

Pochodzą one z różnych okresów, najstarsze z nich to późnogotycki krucyfix z XVI w., renesansowy pektorał z relikwią św. Teresy z II połowy XVI w. oraz barokowa chrzcielnica, którą datuje się na II poł. XVII w. Wśród zabytków ruchomych liczne są także epitafia i tablice pamiątkowe pochodzące z lat 1852 – 1855 i znajdujące się w prezbiterium kościoła.

W trakcie inspekcji przeprowadzonych w 2005 r. i 2014 r. stwierdzono brak pektorału oraz dwóch puszek mszalnych pochodzących z III/IV ćw XVII w. oraz z XIX w..

5.2.6 Zabytki archeologiczne

Zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 3 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, opiece i ochronie podlegają, bez względu na stan zachowania zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- a) pozostałościami pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- b) cmentarzyskami,
- c) kurhanami,
- d) relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Na terenie gminy Staroźreby znajduje się 170 stanowisk archeologicznych wpisanych do gminnej ewidencji zabytków archeologicznych, w tym 11 stanowisk archiwalnych (niezweryfikowanych i niepotwierdzonych w terenie). Żadne spośród wszystkich 170 stanowisk archeologicznych nie zostało wpisanych do rejestru zabytków.

Teren gminy został podzielony na 7 obszarów AZP:

- Obszar APZ 47 – 56 do którego należą miejscowości:
 - Przeciszewo Nowe – 11 stanowisk,
 - Przeciszewo – 5 stanowiska.
- Obszar APZ 47 – 57 do którego należą miejscowości:
 - Bromierzyk – 12 stanowisk,
 - Bromierz – 2 stanowiska,
 - Dłużniewo Duże – 2 stanowiska,
 - Dłużniewo Małe – 3 stanowiska,
 - Przedbórz – 2 stanowiska,
 - Bromierz Nowy – 4 stanowiska
 - Dłużniewo – 1 stanowisko.
- Obszar APZ 48 – 56 do którego należą miejscowości:
 - Staroźreby – 9 stanowisk,
 - Dąbrusk – 4 stanowiska,
 - Sędek – 2 stanowiska,
 - Mieczyno – 1 stanowisko,
 - Staroźreby Nowe – 1 stanowisko,
 - Stoplin – 2 stanowiska,
 - Słomkowo – 3 stanowiska,
 - Przedpełce – 1 stanowisko,
 - Mikołajewo – 3 stanowiska,
 - Aleksandrowo – 5 stanowisk.
- Obszar APZ 48 – 57 do którego należą miejscowości:
 - Bylino – 8 stanowisk,
 - Żochowo – 4 stanowiska,
 - Sarzyn – 13 stanowisk,
 - Zdziar Wielki – 5 stanowisk,

- Worowice Wroby – 1 stanowisko,
 - Begno – 1 stanowisko,
 - Zdziar Mały – 7 stanowisk,
 - Żochowo Stare – 1 stanowisko,
 - Nowa Góra – 3 stanowiska,
 - Góra Wieś – 2 stanowiska,
 - Góra – 2 stanowiska,
 - Słomkowo – 1 stanowisko,
 - Bromierzyk – 1 stanowisko,
 - Zdziar-Łopatki – 2 stanowiska,
 - Marychów – 1 stanowisko.
- Obszar APZ 48 – 58 do którego należą miejscowości:
 - Rogowo Falęcín – 15 stanowisk,
 - Nowa Wieś – 2 stanowiska,
 - Płonna Pomianowo – 4 stanowiska,
 - Żochowo – 3 stanowiska,
 - Rostkowo Orszymowice – 3 stanowiska,
 - Błażewice – 2 stanowisko,
 - Krzywanice – 2 stanowiska
 - Karwów Orszymowice – 1 stanowisko.
 - Obszar APZ 49 – 57 do którego należą miejscowości:
 - Szulbory – 1 stanowisko,
 - Nowa Wieś – 1 stanowisko,
 - Rogów Nowe – 1 stanowisko,
 - Begno – 1 stanowisko.
 - Obszar APZ 49 – 58 do którego należą miejscowości:
 - Nowa Wieś – 7 stanowisk,
 - Rogów Falęcín – 2 stanowiska.

Zabytki archeologiczne znajdujące się na terenie gminy reprezentują różne epoki: kamienia, brązu, starożytności, średniowiecza oraz nowożytności. Są to ślady osadnictwa, osad, cmentarzysk, punkty osadnicze.

Zabytki archeologiczne na terenie gminy reprezentują również różne kultury, między innymi kulturę pucharów lejkowatych, ceramiki sznurowej, ceramiki grzebykowo – dołkowej oraz kulturę wielbarską, łużycką, polską i staropolską.

Najstarsze zabytki archeologiczne to ślady osadnictwa pochodzące z epoki kamienia znajdujące się w miejscowości Bylino, z okresu mezolitu, neolitu oraz epoki brązu. Do najstarszych zabytków archeologicznych należą również odkryta w miejscowości Bromierz Nowy osada pochodząca z okresu neolitu i reprezentująca kulturę ceramiki grzebykowo – dołkowej oraz archiwalne stanowisko w miejscowości Zdziar – Łopatki, którego chronologia określana jest na okres neolitu, a kultura amfor kulistych.

Jednym z cenniejszych odkryć archeologicznych, które miało miejsce na obszarze Słomkowo, było znalezienie dużej ilości cennych monet z XVI w.. Znaleźisko to zostało później szeroko opisane w literaturze.

Najliczniejszą grupę wśród zabytków archeologicznych stanowią osady oraz ślady osadnictwa. Mniej liczne są stanowiska archeologiczne o funkcji obiektu określonej jako cmentarzysko, punkt osadniczy, osada produkcyjna.

Zdecydowana większość stanowisk to stanowiska pradziejowe „nieokreślone” oraz pochodzące z okresu średniowiecza i okresu nowożytnego.

Wszystkie stanowiska archeologiczne znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji stanowisk archeologicznych zostały ujęte w Gminnej ewidencji zabytków, dla wszystkich sporządzone zostały karty adresowe. Stanowiska nie potwierdzone w terenie opisano w kartach adresowych jako archiwalne.

Wykaz stanowisk archeologicznych znajdujących się na terenie gminy Staroźreby zamieszczono w Załączniku nr 2 do niniejszego opracowania.

5.3 Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Zgodnie z art. 7 Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami formami ochrony zabytków są:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
- 2) uznanie za pomnik historii;
- 3) utworzenie parku kulturowego;
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Rejestr zabytków, dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytki nieruchome i zabytki ruchome; nie wpisuje się zabytków wpisanych do inwentarza muzeum lub wchodzących w skład narodowego zasobu bibliotecznego.

Na terenie gminy Staroźreby prawną formą ochrony objęte są wpisane do rejestru zabytków nieruchomych następujące obiekty zabytkowe, znajdujące się w miejscowościach:

- **Bromierzyk:**
 - dwór murowany, nr rej. **563**,
 - park podworski, nr rej. **563**,
 - spichlerz, nr rej. **563**.
- **Nowa Góra:**
 - cmentarz przykościelny przy kościele parafialnym p. w. św. Jakuba Apostoła, nr rej. **237**,
 - dzwonnica przy kościele parafialnym p. w. św. Jakuba Apostoła, nr rej. **237**,

- kościół parafialny p. w. św. Jakuba Apostoła, nr rej. **237**,
- dwór murowany, nr rej. **236**,
- park podworski, nr rej. **573**.

- **Staroźreby:**
 - dom mieszkalny – dawny zajazd, nr rej. **144**,
 - dzwonnica murowana przy kościele parafialnym p. w. śś. Aniołów Stróżów, nr rej. **457**,
 - kościół parafialny p. w. śś. Aniołów Stróżów, nr rej. **457**,
 - teren w obrębie muru cmentarnego przy kościele parafialnym p. w. śś. Aniołów Stróżów, nr rej. **457**,
 - brama wjazdowa zespołu pałacowego, nr rej. **31**,
 - lamus w założeniu pałacowym, nr rej. **31**,
 - park pałacowy, nr rej. **31**.

Na terenie gminy Staroźreby nie występują takie formy ochrony zabytków jak pomniki historii, parki kulturowe oraz formy ochrony ustalone w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, w decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu oraz innych decyzjach określonych w ustawie.

5.4 Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

W Gminnej ewidencji zabytków znajduje się 28 kart adresowych sporządzonych dla zabytków nieruchomości, w tym dla 15 zabytków wpisanych do rejestru zabytków. Karty adresowe Gminnej ewidencji zabytków obejmują m.in.: zespoły pałacowo – parkowe i dworsko – parkowe, zespoły kościelne, cmentarze, młyny i wiatraki, dom murowany.

Większość, tj. szesnaście obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie gminy stanowi własność prywatną, siedem jest własnością kościelną, zaledwie cztery objekty to własność komunalna.

Wykaz zabytków nieruchomości znajdujących się na terenie gminy Staroźreby zamieszczono w Załączniku nr 1 do niniejszego opracowania.

Na terenie gminy Staroźreby znajduje się 170 stanowisk archeologicznych, żadne spośród nich nie zostało wpisane do rejestru zabytków. Ponadto 11 stanowisk nie zostało zweryfikowanych w terenie. Wszystkie stanowiska zostały ujęte w Gminnej ewidencji zabytków, dla wszystkich sporządzono karty adresowe.

Wykaz stanowisk archeologicznych znajdujących się na terenie gminy Staroźreby zamieszczono w Załączniku nr 2 do niniejszego opracowania.

6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ

Aby móc określić strategiczne cele priorytetowe oraz kierunki działań i zadania w ramach Programu opieki nad zabytkami, niezbędne jest wykonanie analizy mocnych oraz słabych stron gminy oraz

szans i zagrożeń płynących z otoczenia zewnętrznego. W tym celu posłużono się analizą SWOT, która umożliwi dokonanie oceny i określenie co może pomóc w realizacji celów (mocne strony i szanse) a co może być przeszkodą, którą należy przezwyciężyć lub zminimalizować dla osiągnięcia pożądanego rezultatu.

Analiza SWOT

Mocne strony	Słabe strony
<ol style="list-style-type: none"> 1. Duża liczba i różnorodność obiektów zabytkowych tworzących zasoby dziedzictwa kulturowego gminy (młyny, wiatraki, założenia dworsko – parkowe, zespoły kościelne, cmentarze oraz stanowiska archeologiczne) 2. Występowanie na terenie gminy cennych zespołów: pałacowo – parkowego i dworsko – parkowych. 3. Korzystne położenie w sąsiedztwie dużych aglomeracji miejskich: Płock, Warszawa, Toruń oraz korzystny układ komunikacyjny w relacjach wewnętrznych i w powiązaniu z obszarami sąsiednimi w skali regionalnej, stwarzające dogodne warunki do rozwoju turystyki i rekreacji oraz promocji zasobów dziedzictwa historycznego i kulturowego. 4. Uwzględnienie zagadnień dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego w planowaniu przestrzennym gminy: w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. 5. Partnerskie podejście władz gminy do rozwiązywania wspólnych problemów. 6. Przynależność gminy do Związku Gmin Regionu Płockiego a także do Stowarzyszenia Rozwoju Ziemi Płockiej. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Niezadawalający stan zabytkowych obiektów; niektóre wymagają przeprowadzenia kompleksowych prac remontowych i konserwatorskich. 2. Postępująca degradacja cennych obiektów zabytkowych (np. zespół dworsko – parkowy w Nowej Górze). 3. Pozostawianie większości obiektów zabytkowych w prywatnej własności, właściciele nie posiadają odpowiednich środków finansowych umożliwiających prowadzenie prac remontowych i konserwatorskich. 4. Niska świadomość i wiedza o prawnych zobowiązaniach właścicieli do zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie. 5. Drzewostany i zieleń parków podworskich wymagająca rewaloryzacji. 6. Brak oznaczeń i tablic informacyjnych dotyczących obiektów zabytkowych. 7. Słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna: baza noclegowa, gastronomiczna, szlaki turystyczne, ścieżki rowerowe, propagująca walory kulturowe gminy. 8. Ograniczony budżet gminy.
Szanse	Zagrożenia
<ol style="list-style-type: none"> 1. Możliwość pozyskania środków finansowych na ochronę dziedzictwa kulturowego z różnych źródeł – unijnych, państwowych, samorządowych na poziomie województwa. 2. Rosnąca rola samorządu lokalnego oraz wojewódzkiego polegająca na uwzględnianiu problemów dotyczących ochrony i opieki nad zabytkami w strategiach, programach i planach rozwoju. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Brak wystarczających środków finansowych na potrzeby związane z ochroną i opieką nad zabytkami w gminie Staroźreby, które z uwagi na ich zły stan wymagają dużych nakładów. 2. Przebudowa i rozbudowa obiektów zabytkowych bez poszanowania zasad ich ochrony.

<ol style="list-style-type: none">3. Korzystne tendencje i prognozy w zakresie rozwoju turystyki kulturowej, edukacyjnej.4. Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego jako elementu promocji gminy.	<ol style="list-style-type: none">3. Brak właściwych zabiegów pielęgnacyjnych i rewaloryzacyjnych zabytkowego drzewostanu powodujący zacieranie się założeń kompozycji parków podworskich.4. Nie korzystanie z funduszy z Unii Europejskiej na ochronę dziedzictwa kulturowego, niedostateczna aktywizacja w pozyskiwaniu środków unijnych.5. Traktowanie ochrony zabytków jako problemu konfliktogennego, ograniczającego prawa własności.6. Nieuregulowana sytuacja własnościowa obiektów zabytkowych.
--	---

Na podstawie przeprowadzonej diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej gminy Staroźreby, problemów, mocnych stron, szans i zagrożeń w rozwoju gminy, sformułowano 3 cele strategiczne niezbędne do realizacji w ramach gminnego programu opieki nad zabytkami. Zostały one opisane w rozdziale 7 niniejszego opracowania.

7. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

Gminny program opieki nad zabytkami jest dokumentem określającym politykę samorządu gminnego w zakresie sprawowania opieki nad dziedzictwem kulturowym oraz jego racjonalnym wykorzystaniem. Głównym zamierzeniem Programu jest stworzenie warunków dla kreowania i realizowania zadań z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami na terenie gminy oraz wykorzystanie dziedzictwa kulturowego jako czynnika wpływającego na rozwój gospodarczy i społeczny.

Układ zamierzeń zawartych w Programie ma charakter hierarchiczny. Budują go następujące elementy: priorytety, kierunki działań i przyporządkowane im zadania. Przyjęta w Programie struktura powiązań poszczególnych elementów przedstawiona została w formie tabelarycznej zamieszczonej w rozdziale 7.1. niniejszego opracowania.

Świadome zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego stanowi podstawę wykorzystania jego potencjału dla rozwoju gminy. Włączając dziedzictwo kulturowe w obieg gospodarczy, w zagospodarowaniu i eksploatacji obiektów zabytkowych trzeba pamiętać o zachowaniu priorytetu ochrony dziedzictwa. Wymagana jest przy tym zmiana świadomości społeczeństwa w kwestii ochrony szeroko pojętej przestrzeni kulturowej jako dobra publicznego, ale także umiejętnego wykorzystania obiektów zabytkowych z możliwością uzyskania korzyści dla ich właścicieli.

Przy określaniu strategicznych obszarów opieki nad zabytkami w gminie Staroźreby uwzględniono diagnozę stanu środowiska kulturowego oraz zapisy analizy SWOT. Dokonano identyfikacji konfliktów i zagrożeń przestrzeni kulturowej, następnie ustalono priorytety polityki samorządu gminnego w sferze opieki nad zabytkami oraz sformułowano kierunki działań, którym przyporządkowane są zadania służące realizacji wyzwań dotyczących ochrony i wykorzystania dziedzictwa kulturowego.

7.1. Priorytety, kierunki działań i zadania programu opieki nad zabytkami

Priorytet I : Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno – gospodarczego gminy	
Kierunki działań:	Zadania:
Zahamowanie procesu degradacji zabytków i tworzenie warunków do poprawy stanu ich zachowania	<ul style="list-style-type: none"> • Popularyzacja i promowanie dobrych praktyk w zakresie utrzymania obiektów zabytkowych poprzez organizowanie działań o charakterze edukacyjnym • Prowadzenie bieżących prac remontowo – konserwatorskich przy obiektach zabytkowych stanowiących własność gminy • Opracowanie kompleksowego planu renowacji zabytkowego dworu i parku podworskiego znajdującego się w zasobach komunalnych. • Zmiana sposobu użytkowania lub adaptacja nieużytkowanych obiektów zabytkowych będących własności gminy do nowych funkcji. • Rewaloryzacja zespołów zabytkowej zieleni. • Zabezpieczenie obiektów zabytkowych przed niszczeniem i dewastacją. • Wspieranie i stymulowanie działań zmierzających do rewaloryzacji zespołów zabytkowej zieleni, w tym parków i cmentarzy, podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na rewaloryzację zabytków będącego własnością gminy • Wspieranie i pomoc w uzyskaniu dofinansowania prac rewaloryzacyjnych i remontowo – konserwatorskich przy obiektach zabytkowych niebędących własnością gminy.
Podjęcie działań zwiększających atrakcyjność zabytków na potrzeby społeczne, turystyczne i edukacyjne	<ul style="list-style-type: none"> • Określenie zasad dotyczących umieszczania oraz formy plastycznej szyldów i reklam na obiektach zabytkowych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego • Stymulowanie prowadzenia bieżących prac porządkowych przy zabytkowych zespołach zieleni, cmentarzach i innych zabytkach nieruchomości. • Popularyzacja iluminacji zwiększającej ekspozycję i atrakcyjność najcenniejszych zabytków • Wdrożenie wprowadzenia oznaczeń i tablic informacyjnych o obiektach zabytkowych
Podjęcie działań umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami	<ul style="list-style-type: none"> • Współpraca z urzędami pracy w zakresie pozyskania osób bezrobotnych dla prowadzenia bieżących prac pielęgnacyjnych i porządkowych przy zabytkach i w ich bezpośrednim sąsiedztwie. • Wspieranie tworzenia gospodarstw agroturystycznych w zabytkowych obiektach budownictwa oferujących wypoczynek i rozrywkę oparte na lokalnych i regionalnych tradycjach. • Wspieranie funkcjonowania i rozwoju Gminnego Ośrodka Kultury • Wspieranie rozwoju muzeów lokalnych, skansenów itp.

Priorytet II : Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego	
Kierunki działań:	Zadania:
Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego	<ul style="list-style-type: none"> • Ochrona ekspozycji obiektów zabytkowych poprzez wprowadzanie odpowiednich ustaleń w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego i w decyzjach o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu. • Egzekwowanie zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną określonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (głównie w zakresie wysokości zabudowy, jej charakteru i funkcji) • Walka z samowolami budowlanymi
Ochrona historycznych układów ruralistycznych na obszarach wiejskich	<ul style="list-style-type: none"> • Poprawa ładu przestrzennego wsi oraz zapobieganie rozpraszaniu osadnictwa poprzez: <ul style="list-style-type: none"> – ochronę historycznie ukształtowanego układu dróg, historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, historycznego układu ruralistycznego m. Staroźreby, – wyznaczanie w planach miejscowych nowych terenów pod zabudowę z preferowaniem zasady kontynuacji historycznych układów.
Priorytet III : Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości	
Kierunki działań:	Zadania:
Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy	<ul style="list-style-type: none"> • Udostępnienie informacji o zabytkach na stronie internetowej gminy. • Rozpowszechnianie w miejscach ogólnodostępnych ulotek i folderów informacyjnych dotyczących walorów kulturowych gminy. • Opracowanie mapy zabytków gminy, jako atrakcyjnej graficznie formy promocji ułatwiającej dotarcie do wszystkich elementów dziedzictwa kulturowego.
Edukacja i popularyzacja wiedzy o dziedzictwie kulturowym gminy	<ul style="list-style-type: none"> • Udział w szkoleniach związanych z gospodarką przestrzenną w aspekcie ochrony dziedzictwa kulturowego. • Wspieranie realizacji konkursów wiedzy o dziedzictwie kulturowym gminy, wystaw i innych działań edukacyjnych. • Organizowanie konkursów na najlepszego użytkownika obiektu zabytkowego. • Wspieranie publikacji i popularyzacja wydawnictw (w tym folderów promocyjnych, przewodników itp.) poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy. • Popularyzacja dobrych realizacji konserwatorskich i budowlanych przy zabytkach, popularyzacja dobrych praktyk projektowych przy zabytkach, a także zagospodarowaniu obszarów oraz terenów cennych kulturowo, przyrodniczo i krajobrazowo • Ustanowienie i przyznawanie nagrody za osiągnięcia w dziedzinie upowszechniania i ochrony kultury materialnej gminy (w tym prac magisterskich i dyplomowych)

	<ul style="list-style-type: none"> • Upowszechnienie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego przez system edukacji przedszkolnej i szkolnej • Współpraca ze Stowarzyszeniem Rozwoju Ziemi Płockiej w upowszechnianiu wiedzy o spuściznie historycznej gminy.
Promocja i kreowanie produktów turystyki kulturowej	<ul style="list-style-type: none"> • Tworzenie szlaków turystycznych (np. pieszych, rowerowych, konnych, samochodowych) wykorzystujących walory dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego. • Utworzenie i modernizacja elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej. • Wprowadzenie zintegrowanego systemu informacji wizualnej (m.in. za pomocą tablic informacyjnych) obejmującego zasoby i wartości dziedzictwa kulturowego gminy. • Rozwijanie współpracy z innymi samorządami gminnymi w zakresie promocji i kreowania produktów turystyki kulturowej. • Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego w gospodarczej i turystycznej promocji gminy.

8. INSTRUMENTY REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Podmiotem sporządzającym gminny program opieki nad zabytkami jest wójt gminy, program przyjmuje rada gminy. Realizacja programu odbywać się będzie przez działania prowadzone przez władze samorządowe. Dla osiągnięcia określonych w programie założeń konieczna jest współpraca z instytucjami i jednostkami podległymi samorządowi gminnemu oraz służbami Wojewody Mazowieckiego odpowiedzialnymi za ochronę zabytków. Celowe jest również nawiązanie współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz samorządem powiatowym i samorządami sąsiednich gmin. Istotne z punktu widzenia osiągnięcia założonych w programie rezultatów jest także przedsięwzięcie działań skierowanych do prywatnych właścicieli, osób lub instytucji władających obiektami zabytkowymi, w tym kościołów i związków wyznaniowych.

Do realizacji zadań określonych w Gminnym programie opieki nad zabytkami będą wykorzystywane następujące instrumenty:

1. Instrumenty prawne.

Instrumenty prawne obejmują dokumenty i działania wynikające z przepisów ustawowych, szczególnie z ustawy o samorządzie gminnym, ustawy o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami, ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, np.:

- uchwalanie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego,
- uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
- wydawanie decyzji administracyjnych.

2. Instrumenty finansowe.

Instrumenty finansowe to:

- finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy,
- korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz budżetu państwa, samorządu województwa,

- dotacje i dofinansowania na prace konserwatorskie i remontowe przyznawane ze środków zewnętrznych i wewnętrznych,
- nagrody i zachęty finansowe dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych,
- środki finansowe ze zbiorów społecznych.

3. Instrumenty koordynacji.

Instrumenty te wynikają z dokumentów samorządu województwa mazowieckiego, powiatu plockiego i dokumentów samorządu gminy Staroźreby, do których zaliczyć należy między innymi:

- Strategię Rozwoju Województwa Mazowieckiego,
- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego,
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego,
- Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami.

Do instrumentów koordynacyjnych można włączyć także współpracę w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami z ośrodkami naukowymi i akademickimi, stowarzyszeniami, kościołami i związkami wyznaniowymi itp.

4. Instrumenty społeczne.

Współpraca samorządu gminnego z organizacjami społecznymi i innymi podmiotami oparta między innymi na umowach, porozumieniach zmierzających do aktywnego włączenia się społeczności lokalnej w realizację zadań związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego. Wszelkie działania samorządu gminnego o charakterze edukacyjnym i promocyjnym oraz prowadzące do tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

5. Instrumenty kontrolne.

Instrumenty kontrolne to przede wszystkim monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego, sporządzane okresowo sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami, aktualizacja Gminnego programu opieki nad zabytkami oraz Gminnej ewidencji zabytków.

9. ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zgodnie z art. 87 ust. 5 wójt sporządza, co 2 lata, sprawozdanie z realizacji programu, które przedstawia radzie gminy.

Wykonanie sprawozdania powinna poprzedzić ocena poziomu realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami uwzględniająca:

- wykonanie zadań przyjętych do realizacji w okresie czteroletnim obowiązywania gminnego programu opieki nad zabytkami,
- efektywność ich wykonania.

Dla dokonania tej oceny niezbędne jest ustalenie kryteriów i wskaźników umożliwiających ocenę stopnia realizacji zadań ustalonych w programie.

Ustalono następujące kryteria prowadzenia oceny realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami z podziałem na poszczególne priorytety:

Priorytet I : Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego	
Lp.	Kryteria i wskaźniki oceny:
1.	Poziom (w %) wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami
2.	Wartość finansowa zrealizowanych prac remontowo – konserwatorskich i rewaloryzacji obiektów zabytkowych oraz liczba obiektów poddanych ww. pracom.
3.	Liczba i wartość wystąpień o uzyskanie środków zewnętrznych.
4.	Liczba wydanych decyzji administracyjnych dotyczących użytkowni i zagospodarowania obiektów zabytkowych.
5.	Liczba działań popularyzujących i promujących dobre praktyki w zakresie utrzymania obiektów zabytkowych.
6.	Liczba działań podjętych dla zwiększenia atrakcyjności zabytków
7.	Zakres działań i współpracy podejmowanych dla tworzenia miejsc pracy związanych z zabytkami.
Priorytet II : Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego	
Lp.	Kryteria i wskaźniki oceny:
1.	Liczba wydanych decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu obiektów zabytkowych.
2.	Liczba wydanych decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu uwzględniających ochronę ekspozycji obiektów zabytkowych.
3.	Liczba wydanych decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, w tym uwzględniających ochronę historycznego układu ruralistycznego.
Priorytet III : Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości	
Lp.	Kryteria i wskaźniki oceny:
1.	Sposób i zakres udostępnienia informacji o zabytkach na stronie internetowej gminy.
2.	Sposób i zakres udostępniania w miejscach ogólnodostępnych informacji dotyczących walorów kulturowych gminy.
3.	Liczba szkoleń lub liczba pracowników biorących udział w szkoleniach związanych z ochrona dziedzictwa kulturowego
4.	Liczba opracowanych, wydanych wydawnictw, w tym ulotek, folderów promocyjnych, map, przewodników itp.
5.	Liczba zrealizowanych konkursów, wystaw i innych działań edukacyjnych i popularyzujących wiedzę o dziedzictwie kulturowym gminy
6.	Liczba i długość utworzonych szlaków turystycznych, tras rowerowych, konnych itp.
7.	Liczba utworzonych, zmodernizowanych elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej
8.	Sposób i zakres współpracy z innymi samorządami gminnymi w zakresie promocji i kreowania produktów turystyki kulturowej.

10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada na właścicieli lub posiadaczy obowiązek sprawowania opieki nad zabytkiem, w szczególności prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie.

Źródłem finansowania ochrony i opieki nad zabytkami na terenie gminy Staroźreby mogą być:

- środki publiczne (budżet państwa, budżety jednostek samorządów terytorialnych wszystkich szczebli, środki Unii Europejskiej, inne źródła zagraniczne),
- środki prywatne (osób fizycznych, fundacji, osób prawnych, kościelnych itp.).

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określając w rozdziale 7 zasady finansowania opieki nad zabytkami, w art. 73 ustala, że „Osoba fizyczna, jednostka samorządu terytorialnego lub inna jednostka organizacyjna, będąca właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadająca taki zabytek w trwałym zarządzie, może ubiegać się o udzielenie dotacji celowej z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy tym zabytku”. Szczegółowe warunki, tryb udzielania i sposób rozliczania dotacji celowej określa Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2005 r., Nr 112, poz. 940 z późn. zm.).

Ponadto, organy samorządu terytorialnego stosują ulgi i zwolnienia przewidziane w przepisach odrębnych, do których m.in. należy zaliczyć:

- Ustawę z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tekst jednolity Dz. U. 2010r., Nr 102, poz.651 z późn. zm.), która określa 50% obniżkę w wysokości wnoszonych opłat dla nieruchomości gruntowych wpisanych do rejestru zabytków z tytułu użytkowania wieczystego, trwałego zarządu oraz w cenie sprzedawanej nieruchomości,
- Ustawę z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalowych (tekst jednolity Dz. U. z 2002 r., Nr 9, poz. 84 z późn. zm.) na mocy której zwalnia się od podatku od nieruchomości grunty i budynki wpisane indywidualnie do rejestru zabytków, pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji, zgodnie z przepisami o ochronie zabytków, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej,
- Ustawę z dnia 15 listopada 1984 r. o podatku rolnym (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r., poz.1381) na mocy której zwalnia się od podatku rolnego grunty wpisane do rejestru zabytków, pod warunkiem ich zagospodarowania i utrzymania zgodnie z przepisami o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Źródłem finansowania ochrony i opieki nad zabytkami mogą być:

I. Środki z budżetu państwa

Dla realizacji zadań z zakresu ochrony dziedzictwa narodowego można ubiegać się o wsparcie z funduszy krajowych pozostających w dyspozycji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Minister ogłasza na dany rok budżetowy listę programów wraz z alokacją środków finansowych. Liczba programów ogłaszanych w kolejnych latach jest zmienna. Podstawowym programem odnoszącym się do problematyki niniejszego opracowania jest:

Program „Dziedzictwo kulturowe” Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, który określa następujące priorytety:

1. Priorytet „Ochrona zabytków”.

Strategicznym celem priorytetu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.

Kluczowe dla realizacji celów priorytetu są zadania prowadzące do zabezpieczenia, zachowania i utrwalenia substancji zabytku, w ramach priorytetu dofinansowania nie mogą zaś uzyskać projekty zakładające adaptację, przebudowę obiektów zabytkowych lub ich znaczącą rekonstrukcję. W pierwszej kolejności wsparcie otrzymywać będą obiekty najbardziej zagrożone oraz zabytki najcenniejsze (...). Biorąc pod uwagę fakt, że priorytet ma charakter ogólnopolski, szczególny nacisk kładziony jest też na projekty uwzględniające rolę zabytków w rozwoju turystyki. Dlatego istotnym celem priorytetu jest kierowanie pomocy dla cennych obiektów położonych na terenach uboższych gospodarczo i turystycznie, czego efektem będzie zwiększenie dostępności do zabytków, podniesienie atrakcyjności regionów i wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

Rodzaje kwalifikujących się zadań:

W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

- prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku pisanim do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania;
- prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków)

Do priorytetu nie kwalifikują się zadania, które są współfinansowane ze środków europejskich.

Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować nakłady konieczne na:

1. sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich
2. przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
3. wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
4. opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
5. wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego;
6. sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrza;
7. zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
8. stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
9. odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;

10. odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
11. odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
12. modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
13. wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
14. uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych;
15. działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
16. zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt. 7-15;
17. zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej

Uprawnieni wnioskodawcy:

- osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne, będące właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadające taki zabytek w trwałym zarządzie.

Minimalna kwota wnioskowanego dofinansowania wynosi 25.000,00 zł.

II. Dotacje celowe ze środków budżetu Samorządu Województwa Mazowieckiego

Dotacje przyznawane są na podstawie Uchwałę Nr 54/11 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 18 kwietnia 2011 roku w sprawie zasad udzielania i rozliczania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych na obszarze Województwa Mazowieckiego.

Rodzaje kwalifikujących się zadań:

Z budżetu Województwa Mazowieckiego mogą być udzielane dotacje celowe na finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku ruchomym lub nieruchomym, jeżeli zabytek ten spełnia łącznie następujące kryteria:

- 1) znajduje się na stałe na terenie Województwa Mazowieckiego;
- 2) jest dostępny publicznie;
- 3) posiada istotne znaczenie historyczne, artystyczne lub kulturowe dla mieszkańców Województwa Mazowieckiego;
- 4) jest wpisany do rejestru zabytków.

Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować nakłady konieczne na:

1. sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich
2. przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
3. wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
4. opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;

5. wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego;
6. sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrza;
7. zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
8. stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
9. odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
10. odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
11. odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
12. modernizacje instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
13. wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
14. uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych;
15. działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
16. zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt. 7-15;
17. zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej

Uprawnieni wnioskodawcy:

- każdy podmiot, w tym jednostki samorządu terytorialnego, będący właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru, albo posiadający taki zabytek w trwałym zarządzie.
- wyłącznie podmioty, które posiadają tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego.

Dotacja może być udzielona w wysokości do 50 % nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru. W szczególnych przypadkach, jeżeli zabytek, posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową, albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, dotacja może być udzielona w wysokości do 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót. W przypadku jeżeli stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku, dotacja może być również udzielona do wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

Wysokość środków przeznaczonych na dotacje określa co roku uchwała w sprawie budżetu Województwa Mazowieckiego.

III. Dotacje ze środków Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

Na podstawie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Mazowiecki Wojewódzki Konserwator Zabytków udziela dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy obiektach zabytkowych. Zasady udzielania dotacji i tryb ich rozliczania w odniesieniu do zabytków usytuowanych na terenie województwa mazowieckiego określa w drodze zarządzenia Mazowiecki Wojewódzki Konserwator Zabytków. Dotacja może być udzielona na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane planowane do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym, bądź przed upływem 3 lat po ich wykonaniu na wniosek właściciela, posiadacza zabytku wpisanego do rejestru zabytków bądź osoby posiadającej taki zabytek w trwałym zarządzie. Dofinansowaniu podlegają jedynie nakłady konieczne, poniesione na przeprowadzenie wspomnianych prac. W przypadku refundacji wniosek może być złożony w roku następującym po roku, w trakcie którego zakończono wszystkie prace i roboty, wymienione w pozwoleniu wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Okres ich wykonania nie może przekroczyć 3 lat. Prace, na które udzielono dotacji mogą być ponownie dofinansowane (po ponownym przeprowadzeniu) po upływie 10 lat od roku udzielenia dotacji.

Wykaz działań podlegających dofinansowaniu:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich,
- przeprowadzenie badań konserwatorskich, architektonicznych lub archeologicznych,
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej,
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich,
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego,
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz,
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku,
- stabilizacja konstrukcyjna części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku,
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki,
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności,
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych,
- modernizacja instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności,
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej,
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych,
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu,

- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru,
- zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Wysokość udzielanych dotacji:

- do 50% nakładów,
- do 100% nakładów, w przypadku:
 - zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej, naukowej,
 - zabytku o stanie zachowania wymagającym niezwłocznego podjęcia prac,
 - zabytku wymagającego przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.
- dotacja udzielona łącznie przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz wojewódzkiego konserwatora zabytków nie może przekroczyć 100% nakładów koniecznych poniesionych lub planowanych,
- w przypadku nie wykorzystania dotacji lub wykorzystania niezgodnie z przeznaczeniem, podmiot, który ją otrzymał, zostanie zobowiązany do jej zwrotu.

IV. Finansowanie ze środków europejskich

Szukając potencjalnych źródeł finansowania Programu należy rozważyć możliwości uzyskania dofinansowania ze środków europejskich.

Na lata 2014-2020 zostało utworzonych 6 głównych programów operacyjnych na poziomie kraju oraz 16 Regionalnych Programów Operacyjnych na poziomie każdego z województw. Analizie poddano projekty, które odnoszą się przynajmniej w jednym celu do zagadnień związanych z ochroną i zachowaniem dziedzictwa kulturowego.

Programem umożliwiającym finansowanie zadań związanych z ochroną i zachowaniem dziedzictwa kulturowego jest **Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020**.

W ramach tego programu możliwe jest m.in. dofinansowanie inwestycji dotyczących odnawiania obiektów zabytkowych lub charakterystycznych dla tradycji budownictwa w danym regionie oraz związanych z zagospodarowaniem przestrzeni publicznej dla zachowania dziedzictwa kulturowego i specyfiki obszarów wiejskich. W programie wyróżniono działania i poddziałania, m.in.:

6.8. Podstawowe usługi i odnowa miejscowości na obszarach wiejskich.

6.8.1. Badania i inwestycje związane z utrzymaniem, odbudową i poprawą stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi, krajobrazu wiejskiego i miejsc o wysokiej wartości przyrodniczej, w tym dotyczące powiązanych aspektów społeczno-gospodarczych oraz środków w zakresie świadomości środowiskowej, obejmują one:

- odnawianie lub poprawa stanu obiektów budowlanych, w tym zabytkowych, służących zachowaniu dziedzictwa kulturowego,
- zakup obiektów charakterystycznych dla tradycji budownictwa w danym regionie z przeznaczeniem na cele publiczne.

Pomoc ma formę refundacji części kosztów kwalifikowalnych operacji. Koszty kwalifikowalne obejmują:

- koszty przebudowy lub modernizacji obiektów budowlanych;
- koszty zakupu sprzętu, materiałów i usług, służących realizacji operacji;
- koszty ogólne, bezpośrednio związane z przygotowaniem i realizacją operacji.

Beneficjentami mogą być:

- gmina,
- instytucja kultury, dla której organizatorem jest jednostka samorządu terytorialnego,
- kościół lub inny związek wyznaniowy.

Pomoc może być przyznana wnioskodawcy, który na etapie złożenia wniosku oświadcza, że:

- operacja realizowana jest w miejscowości, z wyłączeniem obszarów funkcjonalnych miast, należącej do:
 - gminy wiejskiej lub
 - gminy miejsko-wiejskiej, z wyłączeniem miast liczących powyżej 5 tys. mieszkańców, lub
 - gminy miejskiej z wyłączeniem miejscowości liczących powyżej 5 tys. mieszkańców;
- utworzona infrastruktura będzie ogólnodostępna,
- operacja nie ma charakteru komercyjnego,
- operacja jest spójna z lokalną strategią rozwoju, w przypadku gdy taka istnieje lub dokumentem planistycznym gminy,
- operacja spełnia wymagania wynikające z obowiązujących przepisów prawa, które mają zastosowanie do tej operacji,
- posiada prawo do dysponowania nieruchomością na cele określone w operacji przez okres związania celem, w przypadku gdy operacja realizowana będzie na nieruchomości nienależącej do wnioskodawcy,
- operacja składana przez instytucję kultury, dla której organizatorem jest jednostka samorządu terytorialnego została zaakceptowana przez tę jednostkę,
- obiekt objęty operacją jest wpisany do rejestru lub ewidencji zabytków.

Program przewiduje preferencje dla operacji realizowanych na obszarze o potencjale turystycznym.

Maksymalna wysokość pomocy ze środków EFRROW nie może przekroczyć 500 tys. zł na miejscowość w okresie realizacji Programu, łącznie na inwestycje realizowane w ramach poddziałania:

- Badania i inwestycje związane z utrzymaniem, odbudową i poprawą stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi, krajobrazu wiejskiego i miejsc o wysokiej wartości przyrodniczej, w tym dotyczące powiązanych aspektów społeczno-gospodarczych oraz środków w zakresie świadomości środowiskowej”,

- Inwestycje w tworzenie, ulepszanie lub rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji i kultury oraz powiązanej infrastruktury na zakres dotyczący budowy, przebudowy, modernizacji lub wyposażenia obiektów pełniących funkcje kulturalne oraz kształtowania przestrzeni publicznej.

Poziom pomocy finansowej z EFRROW wynosi maksymalnie 63,63% kosztów kwalifikowalnych projektu. Wymagany krajowy wkład środków publicznych, w wysokości co najmniej 36,37% kosztów kwalifikowalnych projektu, pochodzi ze środków własnych beneficjenta.

6.15. LEADER

Celem jest budowanie kapitału społecznego, wdrażanie lokalnych inicjatyw służących lepszemu zarządzaniu miejscowymi zasobami poprzez oddolne inicjatywy polegające na powoływaniu specjalnego stowarzyszenia, Lokalnej Grupy Działania (LGD) opracowującej Lokalną Strategię Rozwoju (LSR) oraz wdrożeniu wynikających z niej projektów dotyczących m.in. zasobów naturalnych i kulturowych.

6.15.2 Realizacja operacji w ramach lokalnych strategii rozwoju, obejmuje m.in.:

- promowanie, zachowanie lub oznakowanie lokalnego dziedzictwa przyrodniczego, kulturowego i historycznego, pod warunkiem zapewnienia jego dostępności zwiedzającym.

Koszty kwalifikowalne obejmują:

- zakup dóbr i usług, robót budowlanych;
- organizację i przeprowadzenie spotkania, szkolenia, wydarzenia promocyjnego itp.;
- najem, dzierżawę lub zakup oprogramowania, sprzętu, narzędzi, urządzeń lub maszyn, materiałów lub przedmiotów;
- zakup specjalistycznych środków transportu przy czym koszt nie może przekroczyć 30% kosztów kwalifikowalnych operacji, pomniejszonych o koszty ogólne;
- zatrudnienie osób zaangażowanych w realizację operacji tylko w przypadku operacji o charakterze doradczym, szkoleniowym, funkcjonowania nowoutworzonych sieci oraz nowoutworzonych inkubatorów przetwórstwa lokalnego.

Beneficjentami mogą być:

- osoby fizyczne.
- osoby prawne, w tym m.in. kółka rolnicze, jednostki samorządu terytorialnego z wyłączeniem województw, ich związki bądź ich jednostki organizacyjne, organizacje pozarządowe, spółdzielnie, kościoły, związki wyznaniowe.
- jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym ustawy przyznają zdolność prawną.

Kwota i wielkość wsparcia

Limit pomocy na beneficjenta realizującego operacje w ramach LSR wynosi 300.000 zł w okresie realizacji Programu.

W przypadku projektów parasolowych maksymalna całkowita wartość „mikro-projektu” wynosi 50.000 zł a całkowita wartość projektu „parasolowego” 400.000 zł. W przypadku jednostek samorządu terytorialnego, wartość realizowanych przez nie samodzielnie „mikro-projektów” nie może przekroczyć 20% danego projektu „parasolowego”. Ograniczenie to nie ma zastosowania w przypadku, gdy grupa nieformalna, która z racji nieposiadania osobowości prawnej wyłączona jest z możliwości ubiegania się o wsparcie, realizuje „mikro-projekt” we współpracy z jednostką samorządu terytorialnego, która ubiegała się o wsparcie na rzecz tej grupy.

Minimalna całkowita wartość operacji realizowanych poza projektem „parasolowym” – 50.000 zł.

Intensywność pomocy wynosi od 50% do 100% kosztów kwalifikowanych operacji, w zależności od charakteru operacji i rodzaju beneficjenta. W przypadku operacji realizowanych w zakresie działalności gospodarczej intensywność pomocy nie może być wyższa niż 50%.

11. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW

Realizacja i finansowanie działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego zgodnie z budżetem gminy na rok 2015, w którym przewidziano wydatki na ten cel w wysokości 10.000 zł.

12. BIBLIOGRAFIA.

Dokumenty:

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. uchwalona przez Zgromadzenie Narodowe w dniu 2 kwietnia 1997 r., przyjęta przez Naród w referendum konstytucyjnym w dniu 25 maja 1997 r., podpisana przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 16 lipca 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78 poz. 483).
2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r., Nr 162, poz.1568 z późniejszymi zmianami)
3. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r., poz. 594 z późniejszymi zmianami)
4. Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (tekst jednolity Dz. U. 2012 r. Nr 5, poz. 987),
5. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (tekst jednolity Dz. U. 2012 r., poz. 642 z późn.zm.).
6. Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (tekst jednolity Dz.U. 2011 r. Nr 123, poz. 698 z późn. zm.).
7. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tekst jednolity Dz. U. 2015 r., poz. 199 z późn. zm.),
8. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (tekst jednolity Dz. U. 2013 r., poz.1409 z późn. zm.),
9. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity Dz. U. 2013 r., poz.1235 z późn. zm.),
10. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tekst jednolity Dz. U. 2013 r., poz.627 z późn. zm.),
11. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tekst jednolity Dz. U. 2010r., Nr 102, poz.651 z późn. zm.),
12. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (tekst jednolity Dz. U. 2012 r., poz.406),
13. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. 2010 r., Nr 234, poz.1536 z późn. zm.).
14. Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalowych (tekst jednolity Dz. U. z 2002 r., Nr 9, poz. 84 z późn. zm.)
15. Ustawa z dnia 15 listopada 1984 r. o podatku rolnym (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r., poz.1381).
16. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 – przyjęta Uchwałą Nr 61 Rady Ministrów z dnia 26 marca 2013 r. (M.P. z 2013 r., poz.378).
17. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 – przyjęta Uchwałą Nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r. (M.P. z 2012 r., poz.252).
18. Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014 – 2017 przyjęty Uchwałą Nr 125/2014 Rady Ministrów z dnia 24 czerwca 2014 r.
19. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013 oraz Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020.
20. Narodowy Program Kultury Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Narodowego (wdrożeniowy do Strategii).
21. Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2030 Innowacyjne Mazowsze, przyjęta Uchwałą Nr 158/13 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 28 października 2013 r.
22. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego – uchwalony Uchwałą Nr 180/14 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 7 lipca 2014 r.
23. Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014 – 2020
24. Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2012 – 2015 – uchwalony Uchwałą Nr 42/12 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 12 marca 2012 r.
25. Strategia Rozwoju Powiatu Płockiego na lata 2014 – 2020
26. Plan Rozwoju Lokalnego Powiatu Płockiego na lata 2004 – 2015

Literatura:

1. Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, pod red. Filipa Sulimierskiego, Bronisława Chlebowskiego, Władysława Walewskiego.
2. Staroźreby. Z dziejów parafii i gminy, ks. Michał Marian Grzybowski, Witold Banasiak, Płocki Instytut Wydawniczy 2000 r.
3. Ewidencja parku zabytkowego w Bromierzu, Stowarzyszenie Naukowo – Techniczne Inżynierów i Techników Ogrodnictwa, Zespół Rzeczoznawców Warszawa, ul. Czackiego 3/5, Warszawa 1985/1986 r.
4. Ewidencja parku zabytkowego przy dworze w Bromierzyku, Liga Ochrony Przyrody Zakład Zadrzewień i Zieleni , Pracownia Projektowa Warszawa, ul. Reja 3/5, Warszawa 1979 r.
5. Ewidencja parku w Górze, Liga Ochrony Przyrody Zakład Zadrzewień i Zieleni , Pracownia Projektowa Warszawa, ul. Reja 3/5, Warszawa 1989 r.
6. Ewidencja parku zabytkowego w Staroźrebach, Stowarzyszenie Naukowo – Techniczne Inżynierów i Techników Ogrodnictwa, Zespół Rzeczoznawców Warszawa, ul. Czackiego 3/5, Warszawa 1981 r.
7. Gminny Program Opieki nad Zabytkami. Poradnik Metodyczny; Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków, Warszawa 2008 r.
8. Instrukcja opracowywania karty adresowej zabytku nieruchomego (GEZ); Narodowy Instytut Dziedzictwa w Warszawie, Warszawa 2011 r.

ZALĄCZNIK NR 1. Wykaz zabytków nieruchomości

Uwaga: kolorem czerwonym zaznaczono obiekty nieistniejące i nieczynne cmentarze.

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Informacja o wpisie do rejestru	Źródło informacji o wartościach zabytkowych
1.	Bromierz	Dwór murowany	Bromierz 35		Wykaz ^{*)} , Dokumentacja ewidencyjna ^{**) Książka ^{***)}}
2.	Bromierz	Park podworski	Bromierz 35		Wykaz, Dokumentacja ewidencyjna, Książka
3.	Bromierzyk	Dwór murowany	Bromierzyk 58	nr 563 dec. z dnia 31.08.1987 r.	Wykaz, Dokumentacja ewidencyjna, Książka
4.	Bromierzyk	Park podworski	Bromierzyk 58	nr 563 dec. z dnia 31.08.1987 r.	Wykaz, Dokumentacja ewidencyjna, Książka
5.	Bromierzyk	Spichlerz	Bromierzyk 59	nr 563 dec. z dnia 31.08.1987 r.	Wykaz, Karta ewidencyjna ^{****)} Książka
6.	Bylino	Młyn wodny - drewniany	Bylino 74		Wykaz, Książka ^{***)}
7.	Nowa Góra	Cmentarz grzebalny rzymsko-katolicki	ul. Władysława Jagiełły		Wykaz, Karta cmentarza ^{****)}
8.	Nowa Góra	Cmentarz przykościelny przy kościele parafialnym p. w. św. Jakuba Apostoła	ul. Płocka 11	nr 237 dec. z dnia 29.01.1979 r.	Wykaz
9.	Nowa Góra	Dzwonnica przy kościele parafialnym p. w. św. Jakuba Apostoła	ul. Płocka 11	nr 237 dec. z dnia 29.01.1979 r.	Wykaz, Karta ewidencyjna, Książka
10.	Nowa Góra	Kościół parafialny p. w. św. Jakuba Apostoła	ul. Płocka 11	nr 237 dec. z dnia 29.01.1979 r.	Wykaz, Karta ewidencyjna, Książka
11.	Nowa Góra	Dwór murowany	ul. Płocka 24	nr 236 dec. z dnia 22.05.1975 r.	Wykaz, Karta ewidencyjna, Książka

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Informacja o wpisie do rejestru	Źródło informacji o wartościach zabytkowych
12.	Nowa Góra	Park podworski	ul. Płocka 24	nr 573 dec. z dnia 02.09.1987 r.	Wykaz, Dokumentacja ewidencyjna Książka
13.	Opatówiec	Park	Opatówiec 11A		Wykaz
14.	Piączyn	Park	Piączyn 73		Wykaz
15.	Przedpełce	Wiatrak – obecnie młyn elektryczny	Przedpełce 15		Wykaz, Książka
16.	Rogowo	Wiatrak – obecnie młyn elektryczny	Rogowo 77		Wykaz, Książka, Karta ewidencyjna
17.	Staroźreby	Dom mieszkalny – dawny zajazd	ul. Płocka 47	nr 144 dec. z dnia 30.03.1962 r.	Wykaz, Karta ewidencyjna, Książka
18.	Staroźreby	Dzwonnica murowana przy kościółce parafialnym p.w. śś. Aniołów Stróżów	ul. Kościelna 31	nr 457 dec. z dnia 16.09.1978 r.	Wykaz, Karta ewidencyjna, Książka
19.	Staroźreby	Kościół parafialny p.w. śś. Aniołów Stróżów	ul. Kościelna 31	nr 457 dec. z dnia 16.09.1978 r.	Wykaz, Karta ewidencyjna, Książka
20.	Staroźreby	Teren w obrębie muru cmentarnego przy kościele parafialnym p. w. śś. Aniołów Stróżów	ul. Kościelna 31	nr 457 dec. z dnia 16.09.1978 r.	Wykaz, Karta ewidencyjna
21.	Staroźreby	Brama wjazdowa zespołu pałacowego	ul. Parkowa 31	nr 31 dec. z dnia 25.01.1958 r.	Wykaz, Karta ewidencyjna, Książka
22.	Staroźreby	Lamus	ul. Parkowa 31	nr 31 dec. z dnia 25.01.1958 r.	Wykaz
23.	Staroźreby	Pałac murowany	ul. Parkowa 31	nr 31 dec. z dnia 25.01.1958 r.	Wykaz, Dokumentacja ewidencyjna, Książka
24.	Staroźreby	Park pałacowy	ul. Parkowa 31	nr 31 dec. z dnia 25.01.1958 r.	Wykaz, Dokumentacja ewidencyjna, Książka
25.	Staroźreby	Młyn murowany	Pl. Bojowników 1		Wykaz, Książka

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Informacja o wpisie do rejestru	Źródło informacji o wartościach zabytkowych
26.	Staroźreby	Młyn parowy, murowany	Staroźreby - Kolonia 5		Wykaz, Książka
27.	Staroźreby	Wiatrak drewniany	ul. Wiatraczna 8		Wykaz, Karta ewidencyjna, Książka
28.	Staroźreby	Układ ruralistyczny			Wykaz

- *) Wykaz obiektów zabytkowych przekazany gminie Staroźreby przez Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków
- **) Dokumentacja ewidencyjna udostępniona przez Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków Delegatura w Płocku
- ***) Zabytki architektury i budownictwa w Polsce. Województwo płockie, Ośrodek Dokumentacji Zabytków, Warszawa 1998 r.
- ****) Karta ewidencyjna obiektu zabytkowego udostępniona przez Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków Delegatura w Płocku
- *****) Karta cmentarza udostępniona przez Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków Delegatura w Płocku

ZALĄCZNIK NR 2. Wykaz stanowisk archeologicznych

Uwaga: kolorem niebieskim oznaczono archiwalne stanowiska archeologiczne

Lp.	Miejscowość	Obszar AZP	Nr stanowiska na obszarze (nr stanowiska w miejscowości)	Funkcja	Chronologia	Kultura
1.	Przeciszewo Nowe	47-56	6 (1)	? osada	ŚR	łużycka
2.	Przeciszewo Nowe	47-56	10 (2)	osada	WŚR/ŚR	
3.	Przeciszewo Nowe	47-56	11 (3)	? osada	ŚR	łużycka
4.	Przeciszewo Nowe	47-56	12 (4)	osada ?		łużycka
5.	Przeciszewo Nowe	47-56	13 (5)	osada	WŚR	
6.	Przeciszewo Nowe	47-56	15 (6)	osada	ŚR	
7.	Przeciszewo	47-56	16 (1)	? osada	STAR WŚR	
8.	Przeciszewo Nowe	47-56	17 (8)	osada	ŚR	
9.	Przeciszewo Nowe	47-56	19 (9)	?	OWR?	
10.	Przeciszewo Nowe	47-56	49 (7)	osada	WŚR/ŚR	
11.	Przeciszewo Nowe	47-56	53 (10)	osada	ŚR	
12.	Przeciszewo Nowe	47-56	55 (11)	? ? osada	późny M WŚR	łużycka?
13.	Przeciszewo	47-56	59 (2)	? osada	STAR ŚR	
14.	Przeciszewo	47-56	60 (3)	osada	WŚR/ŚR	
15.	Przeciszewo	47-56	61 (4)	? osada	? WŚR/ŚR	
16.	Przeciszewo	47-56	62 (5)	osada	ŚR	
17.	Bromierz	47-57	1 (1)	cmentarzysko		
18.	Bromierzyk	47-57	2 (1)	cmentarzysko	WŚR	
19.	Bromierzyk	47-57	3 (8)	cmentarzysko	OWR	grobow kloszowych
20.	Bromierzyk	47-57	4 (7)	? osada	OWR PŚR	
21.	Bromierz	47-57	5 (2)	? osada	STAR XVI-XVII w.	
22.	Dłużniewo Duże	47-57	6 (1)	? osada	STAR WŚR	
23.	Bromierzyk	47-57	7 (12)	osada ? osada	H-L/OWR WŚR/ŚR	
24.	Bromierzyk	47-57	8 (2)	? osada	EB ŚR	łużycka

Lp.	Miejscowość	Obszar AZP	Nr stanowiska na obszarze (nr stanowiska w miejscowości)	Funkcja	Chronologia	Kultura
25.	Dłużniewo Duże	47-57	9 (2)	? osada	STAR ŚR	
26.	Dłużniewo Małe	47-57	11 (3)	śląd osadnictwa	WŚR	
27.	Przedbórz	47-57	13 (2)	śląd osadnictwa	N/EB	KCSZ
28.	Bromierzyk	47-57	14 (3)	?	STAR	
29.	Przedbórz	47-57	15 (1)	? ?	OWR WŚR	
30.	Dłużniewo Małe	47-57	16 (2)	osada	WŚR/ŚR	
31.	Bromierz Nowy	47-57	17 (4)	osada ? osada	N WŚR/ŚR	KCGD
32.	Bromierz Nowy	47-57	18 (1)	osada	WŚR	
33.	Bromierz Nowy	47-57	19 (2)	? osada	OWR ? WŚR	
34.	Bromierz Nowy	47-57	20 (3)	osada	WŚR/ŚR	
35.	Bromierzyk	47-57	21 (4)	? ? cmentarzysko ? cmentarzysko ? ?	M EB EB późny L/ późny OWR STAR/WŚR	łużycka
36.	Bromierzyk	47-57	22 (9)	osada ? ? osada	OWR ŚR	łużycka
37.	Bromierzyk	47-57	23 (10)	? osada ?	N późny L/OWR	KPL łużycka
38.	Bromierzyk	47-57	24 (11)	? ?	OWR ? WŚR	
39.	Bromierzyk	47-57	25 (5)	? osada	L/OWR WŚR	
40.	Bromierzyk	47-57	26 (6)	osada osada	ŚR	łużycka
41.	Dłużniewo Małe	47-57	27 (1)	? osada	WŚR	łużycka
42.	Dłużniewo	47-57	51 (1)	znalezisko luźne	N	
43.	Staroźreby	48-56	1 (1)	cmentarzysko	XII w.	
44.	Staroźreby	48-56	2 (2)	śląd osadnictwa	XVI w.	
45.	Dąbrusk	48-56	3 (1)	cmentarzysko		
46.	Staroźreby	48-56	4 (3)	dwór	3 éw. XVI w.	
47.	Staroźreby	48-56	5 (4)	osada	XVI-XVIII w.	
48.	Staroźreby	48-56	6 (5)	osada	XVI-XVIII w.	

Lp.	Miejscowość	Obszar AZP	Nr stanowiska na obszarze (nr stanowiska w miejscowości)	Funkcja	Chronologia	Kultura
49.	Sędek	48-56	7 (1)	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	N/ WEB XVI w.	
50.	Sędek	48-56	8 (2)	śląd osadnictwa	XVI w.	
51.	Mieczyno	48-56	9 (1)	osada	XV-XVI w.	
52.	Staroźreby	48-56	10 (6)	osada	XV-XVI w.	
53.	Staroźreby	48-56	11 (7)	śląd osadnictwa	XV-XVI w.	
54.	Staroźreby Nowe	48-56	12 (1)	śląd osadnictwa	XV-XVI w.	
55.	Stoplin	48-56	13 (1)	osada	XIV-XVI w.	
56.	Dąbrusk	48-56	14 (2)	śląd osadnictwa osada	WEB XVI-XVIII w.	
57.	Dąbrusk	48-56	15 (3)	śląd osadnictwa	XV-XVI w.	
58.	Stoplin	48-56	16 (2)	osada	XVI-XVIII w.	
59.	Staroźreby	48-56	17 (8)	śląd osadnictwa	XV-XVI w.	
60.	Słomkowo	48-56	18 (2)	śląd osadnictwa	XV-XVI w.	
61.	Staroźreby	48-56	19 (9)	śląd osadnictwa	XV-XVI w.	
62.	Słomkowo	48-56	20 (3)	śląd osadnictwa	XV-XVI w.	
63.	Słomkowo	48-56	21 (4)	śląd osadnictwa	XVI-XVII w.	
64.	Przedpełce	48-56	22 (1)	śląd osadnictwa	XV-XVI w.	
65.	Mikołajewo	48-56	23 (1)	osada	XV-XVI w.	
66.	Aleksandrowo	48-56	24 (1)	osada	XV-XVI w.	
67.	Mikołajewo	48-56	25 (2)	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	N XVI-XVIII w.	
68.	Mikołajewo	48-56	26 (3)	śląd osadnictwa	XV-XVI w.	
69.	Aleksandrowo	48-56	27 (2)	śląd osadnictwa	XV-XVI w.	
70.	Aleksandrowo	48-56	28 (3)	śląd osadnictwa osada	N/WEB XV-XVI w.	
71.	Aleksandrowo	48-56	31 (4)	osada	XVI-XVII w.	
72.	Aleksandrowo	48-56	32 (5)	śląd osadnictwa	XV-XVI w.	
73.	Dąbrusk	48-56	38 (4)	śląd osadnictwa	XIV-XV w.	
74.	Bylino	48-57	1 (1)	osada produkcyjna śląd osadnictwa śląd osadnictwa śląd osadnictwa	OWR STAR ŚR NOW	wielbarska
75.	Żochowo	48-57	2 (5)	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	STAR NOW	
76.	Żochowo	48-57	3 (6)	osada osada	ŚR NOW	
77.	Żochowo	48-57	4 (7)	śląd osadnictwa	STAR	
78.	Bylino	48-57	5 (2)	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	OWR ? WŚR	
79.	Bylino	48-57	6 (3)	śląd osadnictwa	EK	

Lp.	Miejscowość	Obszar AZP	Nr stanowiska na obszarze (nr stanowiska w miejscowości)	Funkcja	Chronologia	Kultura
				śląd osadnictwa śląd osadnictwa	WŚR NOW	
80.	Bylino	48-57	7 (4)	śląd osadnictwa punkt osadniczy osada	WŚR ŚR NOW	
81.	Bylino	48-57	8 (5)	osada	NOW	
82.	Bylino	48-57	9 (6)	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	OWR NOW	
83.	Sarzyn	48-57	10 (1)	śląd osadnictwa osada osada osada	STAR WŚR ŚR NOW	polska polska
84.	Zdziar Wielki	48-57	11 (1)	śląd osadnictwa śląd osadnictwa śląd osadnictwa	WŚR ŚR NOW	polska polska polska
85.	Zdziar Wielki	48-57	12 (2)	osada	PŚR	staropolska
86.	Worowice Wyroby	48-57	13 (1)	śląd osadnictwa cmentarzysko? śląd osadnictwa	N OWR ŚR	polska
87.	Sarzyn	48-57	14 (2)	śląd osadnictwa osada	STAR NOW	polska
88.	Bylino	48-57	15 (7)	śląd osadnictwa osada	EK WŚR	polska
89.	Sarzyn	48-57	16 (3)	śląd osadnictwa	STAR	
90.	Sarzyn	48-57	17 (4)	osada osada	ŚR NOW	polska polska
91.	Sarzyn	48-57	18 (5)	osada	WŚR	polska
92.	Bylino	48-57	19 (8)	punkt osadniczy	NOW	polska
93.	Sarzyn	48-57	20 (6)	śląd osadnictwa śląd osadnictwa śląd osadnictwa	STAR WŚR NOW	polska polska
94.	Sarzyn	48-57	21 (7)	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	WŚR NOW	polska polska
95.	Sarzyn	48-57	22 (8)	punkt osadniczy śląd osadnictwa	WŚR NOW	polska polska
96.	Sarzyn	48-57	23 (9)	śląd osadnictwa śląd osadnictwa śląd osadnictwa	EB OWR NOW	łużycka polska
97.	Begno	48-57	24 (2)	osada śląd osadnictwa punkt osadniczy	OWR WŚR ŚR	polska polska

Lp.	Miejscowość	Obszar AZP	Nr stanowiska na obszarze (nr stanowiska w miejscowości)	Funkcja	Chronologia	Kultura
98.	Zdziar Wielki	48-57	25 (3)	śląd osadnictwa	ŚR	
99.	Zdziar Mały	48-57	26 (1)	osada	ŚR	polska
100.	Zdziar Mały	48-57	27 (2)	osada	ŚR/NOW	polska
101.	Zdziar Mały	48-57	28 (3)	śląd osadnictwa	NOW	polska
102.	Zdziar Mały	48-57	29 (4)	śląd osadnictwa	ŚR	polska
103.	Zdziar Wielki	48-57	30(4)	śląd osadnictwa	ŚR	polska
104.	Zdziar Mały	48-57	31 (5)	osada	ŚR/NOW	polska
105.	Zdziar Mały	48-57	32 (6)	śląd osadnictwa	ŚR	polska
106.	Zdziar Mały	48-57	33 (7)	śląd osadnictwa	NOW	polska
107.	Zdziar Wielki	48-57	34 (5)	śląd osadnictwa	STAR	
108.	Żochowo Stare	48-57	35 (1)	śląd osadnictwa	STAR	
109.	Sarzyn	48-57	36 (10)	śląd osadnictwa	NOW	polska
110.	Marychów	48-57	37 (1)	osada	ŚR	polska
111.	Góra Nowa	48-57	38 (1)	śląd osadnictwa	NOW	polska
112.	Góra Nowa	48-57	39 (2)	śląd osadnictwa	NOW	polska
113.	Sarzyn	48-57	40 (11)	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	STAR NOW	polska
114.	Góra Wieś	48-57	41(1)	śląd osadnictwa	NOW	polska
115.	Góra Wieś	48-57	42 (2)	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	STAR NOW	polska
116.	Sarzyn	48-57	43 (12)	osada	NOW	polska
117.	Sarzyn	48-57	44 (13)	śląd osadnictwa osada	STAR ŚR	polska
118.	Góra Nowa	48-57	45 (3)	śląd osadnictwa osada	STAR ŚR/NOW	polska
119.	Góra	48-57	46 (1)	cmentarzysko	XI – XII w.	
120.	Góra	48-57	47 (2)	osada ?	WŚR	
121.	Słomkowo	48-57	48 (1)	skarb	po 1634 r.	polska
122.	Żochowo	48-57	49 (1)	cmentarzysko	WŚR	
123.	Bromierzyk	48-57	50 (1)	znalezisko luźne	L/WŚR	
124.	Zdziar-Łopatki	48-57	51 (1)	cmentarzysko ?	WŚR	
125.	Zdziar-Łopatki	48-57	52 (2)	grób	N	amfor kulistych
126.	Rogowo Fałęcin	48-58	1 (3)	osada śląd osadnictwa	ŚR NOW	polska polska
127.	Nowa Wieś	48-58	2 (9)	osada	ŚR	polska
128.	Nowa Wieś	48-58	3 (10)	śląd osadnictwa	ŚR	polska
129.	Rogowo Fałęcin	48-58	4 (4)	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	OWR ŚR	wielbarska? polska
130.	Rogowo Fałęcin	48-58	5 (5)	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	ŚR NOW	polska polska
131.	Rogowo Fałęcin	48-58	6 (6)	śląd osadnictwa	STAR	

Lp.	Miejscowość	Obszar AZP	Nr stanowiska na obszarze (nr stanowiska w miejscowości)	Funkcja	Chronologia	Kultura
				śląd osadnictwa	ŚR	polska
132.	Rogowo Fałęcin	48-58	7 (7)	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	STAR ŚR	polska
133.	Rogowo Fałęcin	48-58	8 (8)	śląd osadnictwa śląd osadnictwa śląd osadnictwa	OWR? WŚR NOW	polska polska
134.	Rogowo Fałęcin	48-58	9 (9)	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	STAR NOW	polska
135.	Płonna Pomianowo	48-58	11 (1)	śląd osadnictwa	ŚR	polska
136.	Rogowo Fałęcin	48-58	12 (10)	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	STAR ŚR	polska
137.	Rogowo Fałęcin	48-58	13 (11)	śląd osadnictwa	STAR	
138.	Rogowo Fałęcin	48-58	14 (12)	śląd osadnictwa	STAR	
139.	Rogowo Fałęcin	48-58	15 (13)	osada osada śląd osadnictwa	WŚR ŚR STAR	polska polska
140.	Rogowo Fałęcin	48-58	16 (14)	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	ŚR NOW	polska polska
141.	Rogowo Fałęcin	48-58	17 (15)	śląd osadnictwa	ŚR	polska
142.	Żochowo	48-58	20 (2)	osada	NOW	polska
143.	Żochowo	48-58	21 (3)	śląd osadnictwa	ŚR	polska
144.	Płonna Pomianowo	48-58	22 (2)	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	P/M ŚR	polska
145.	Płonna Pomianowo	48-58	23 (3)	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	OWR ŚR	polska
146.	Rogowo Fałęcin	48-58	24 (16)	śląd osadnictwa	ŚR	polska
147.	Płonna Pomianowo	48-58	25 (4)	śląd osadnictwa	ŚR	polska
148.	Rogowo Fałęcin	48-58	26 (17)	śląd osadnictwa	STAR	
149.	Żochowo	48-58	27 (4)	śląd osadnictwa	ŚR	polska
150.	Rostkowo Orszymowice	48-58	28 (1)	śląd osadnictwa	STAR	
151.	Błazewice	48-58	29 (1)	śląd osadnictwa	ŚR	polska
152.	Rostkowo Orszymowice	48-58	30 (2)	śląd osadnictwa	NOW	polska
153.	Rostkowo Orszymowice	48-58	31 (3)	śląd osadnictwa	ŚR	polska
154.	Krzywanice	48-58	32 (1)	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	STAR ŚR	polska
155.	Błazewice	48-58	33 (2)	śląd osadnictwa	NOW	polska
156.	Krzywanice	48-58	34 (2)	śląd osadnictwa	NOW	polska
157.	Karwowo	48-58	35 (1)	cmentarzysko	WŚR	

Lp.	Miejscowość	Obszar AZP	Nr stanowiska na obszarze (nr stanowiska w miejscowości)	Funkcja	Chronologia	Kultura
	Orszymowice					
158.	Szulbory	49-57	8 (1)	osada	NOW	polska
159.	Nowa Wieś	49-57	11 (1)	osada	NOW	polska
160.	Rogowo Nowe	49-57	12 (1)	śląd osadnictwa	ŚR	polska
161.	Begno	49-57	14 (1)	osada	NOW	polska
162.	Nowa Wieś	49-58	27 (2)	osada produkcyjna	ŚR	polska
163.	Nowa Wieś	49-58	28 (3)	śląd osadnictwa	STAR	
164.	Nowa Wieś	49-58	34 (4)	śląd osadnictwa	ŚR	polska
165.	Nowa Wieś	49-58	35 (5)	śląd osadnictwa osada	STAR WŚR	polska
166.	Rogowo Fałęcin	49-58	37 (1)	punkt osadniczy punkt osadniczy śląd osadnictwa	EK OWR NOW	polska
167.	Rogowo Fałęcin	49-58	40 (2)	punkt osadniczy	NOW	polska
168.	Nowa Wieś	49-58	43 (6)	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	ŚR NOW	polska polska
169.	Nowa Wieś	49-58	44 (7)	śląd osadnictwa	ŚR	polska
170.	Nowa Wieś	49-58	45 (8)	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	WŚR NOW	polska polska

- EK epoka kamienia
 P/M przełom paleolitu i mezolitu
 N neolit
 WEB wczesna epoka brązu
 EB epoka brązu
 WEŻ wczesna epoka żelaza
 H okres halszacki
 H/L przełom okresu halszackiego i lateńskiego
 L okres lateński
 OWR okres wpływów rzymskich
 WŚR wczesne średniowiecze
 ŚR średniowiecze
 PŚR późne średniowiecze
 NOW okres nowożytny
 STAR stanowisko nieokreślone – „starożytne”